

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง จตุคามรามเทพในมิติของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการพึ่งพาตนเอง ทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดศูนย์กลางของความเชื่อเรื่องจตุคามรามเทพ โดยรวบรวมข้อมูลและลักษณะของความเป็นทุนทางสังคมที่มีในองค์จตุคามรามเทพ ทศนคติ ความเชื่อ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการพึ่งพาตนเอง โดยอาศัยศรัทธาที่มีต่อองค์จตุคามรามเทพ และนำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบคำบรรยายประกอบตาราง แบ่งการนำเสนอข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ส่วนที่ 2 ภาพรวม ความเป็นมา ความเชื่อและทศนคติ ความสำคัญเบื้องต้นที่เกี่ยวกับองค์จตุคามรามเทพ

ส่วนที่ 3 ลักษณะของความเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในจตุคามรามเทพ และการใช้จตุคามรามเทพในมิติของทุนทางสังคม

ส่วนที่ 4 การใช้จตุคามรามเทพเป็นแนวทางให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำรงชีพในความศรัทธาต่อองค์จตุคามรามเทพ

ทั้งนี้ได้ทำการแยกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ค้าและเจ้าของแผงวัดตุ้มมงคลจตุคามรามเทพที่ทำเป็นอาชีพหลัก กลุ่มผู้เปิดแผงวัดตุ้มมงคลจตุคามรามเทพเป็นอาชีพเสริม กลุ่มผู้ทำธุรกิจอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากองค์จตุคามรามเทพ และ กลุ่มผู้ใช้วัดตุ้มมงคลจตุคามรามเทพซึ่งเป็นประชาชนทั่วไป ดังได้แยกให้เห็นรายละเอียดในตาราง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาจากการสนทนาและสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพ

ผลการศึกษาแต่ละส่วน ปรากฏดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ประกอบไปด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับในแต่ละเดือน รายได้ที่รับเพิ่มขึ้นหลังจากมีการทำอาชีพหรือการเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์จตุคามรามเทพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในจังหวัด นครศรีธรรมราช ระยะเวลาที่รู้จักองค์จตุคามรามเทพ และจำนวนของวัดตุ้มมงคลจตุคามรามเทพที่มีอยู่ในความครอบครอง ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับในแต่ละเดือน

กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 71.0 เป็นหญิง รองลงมาร้อยละ 29.0 เป็นชาย อายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 41.0 รองลงมาอายุต่ำกว่า 20 ปี มีร้อยละ 20.0 ผู้ที่อายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 19.0 อายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 10.0 รองลงไปมีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 9.0 โดยมีประชากรอายุ 61 ปีขึ้นไปน้อยที่สุด เพียงร้อยละ 1.0 สำหรับการนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่งนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.0 นับถือพระพุทธศาสนา รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 2.0 และที่เป็นคริสต์ศาสนิกชนมีร้อยละ 1.0 ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.0 เป็นโสด รองลงมาร้อยละ 29.0 สมรสแล้ว ร้อยละ 5.0 เป็นหม้าย และแยกกันอยู่ร้อยละ 1.0 สำหรับวุฒิกการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 52.0 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมา ร้อยละ 23.0 จบการศึกษาในระดับอนุปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ร้อยละ 16.0 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีร้อยละ 8.0 และมีผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 1.0 ในส่วนของ การประกอบอาชีพ พบว่า ร้อยละ 23.0 ประกอบอาชีพแรงงานหรือรับจ้าง ร้อยละ 22.0 รับราชการ รองลงมาคือนักเรียน-นักศึกษา ร้อยละ 19.0 ร้อยละ 15.0 ประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 12.0 ทำอาชีพค้าขาย ร้อยละ 6.0 เป็นพนักงานบริษัทเอกชน สำหรับอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุดนั้นคือเกษตรกร ซึ่งมีร้อยละ 1.0 เท่ากับพนักงานโรงงาน และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพเป็นการเฉพาะคืออาจารย์ผู้สอนพิธีการ ในส่วนของรายได้ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับในแต่ละเดือนนั้น ส่วนใหญ่ ร้อยละ 27.0 มีรายได้สูงระหว่าง 6,001-10,000 บาท รองลงมาอยู่ในช่วง 2,001-6,000 บาท ร้อยละ 23.0 รายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 20.0 และรายได้ที่อยู่ในช่วงต่ำกว่า 2,000 บาท ร้อยละ 18.0 รายได้ตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไป มีร้อยละ 7.0 และช่วงระหว่าง 15,001-20,000 บาท มีจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 5.0 (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ศรัทธาจากตุคามรามเทพ

ข้อมูลส่วนบุคคล	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
<u>เพศ</u>					
ชาย	9	5	4	11	29/29.0
หญิง	16	20	21	14	71.0
<u>อายุ</u>					
ต่ำกว่า 20 ปี	-	11	-	9	20/20.0
21-30 ปี	15	6	10	10	41/41.0
31-40 ปี	7	8	1	3	19/19.0
41-50 ปี	3	-	5	2	10/10.0
51-60 ปี	-	-	9	-	9/9.0
61 ปีขึ้นไป	-	-	-	1	1/1.0
<u>ศาสนา</u>					
พุทธ	25	23	25	24	97/97.0
อิสลาม	-	2	-	-	2/2.0
คริสต์	-	-	-	1	1/1.0
<u>สถานภาพสมรส</u>					
โสด	18	20	15	12	65/65.0
สมรส	7	5	7	10	29/29.0
หม้าย	-	-	3	2	5/5.0
แยกกันอยู่	-	-	-	1	1/1.0
<u>วุฒิการศึกษา</u>					
ประถมศึกษา	1	-	-	-	1/1.0
มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย	9	1	1	5	16/16.0
อนุปริญญา หรือ ปวส.	2	5	3	13	23/23.0
ปริญญาตรี	13	19	19	1	52/52.0
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-	2	6	8/8.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
<u>อาชีพ</u>					
ข้าราชการ	-	10	-	12	22.0
พนักงานบริษัทเอกชน	-	-	-	6	6.0
พนักงานโรงงาน	-	1	-	-	1.0
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	8	-	7	-	15.0
แรงงานหรือรับจ้าง	11	4	5	3	23.0
เกษตรกร	-	-	-	1	1.0
ค้าขาย	5	-	7	-	12.0
นักเรียน/นักศึกษา	-	10	6	3	19.0
อาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเทพ	1	-	-	-	1.0
<u>รายได้ที่ได้รับในแต่ละเดือน</u>					
ต่ำกว่า 2,000 บาท	6	6	6	-	18.0
2,001-6,000 บาท	3	17	3	-	23.0
6,001-10,000 บาท	4	-	13	10	27.0
10,001-15,000 บาท	9	1	2	8	20.0
15,001-20,000 บาท	1	1	-	3	5.0
20,001 บาทขึ้นไป	2	-	1	4	7.0

N = 100

ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ระยะเวลาที่รู้จักองค์อุตสาหกรรมเทพ จำนวนวัตถุมงคลอุตสาหกรรมเทพที่ครอบครอง และรายได้ที่เพิ่มขึ้นหลังประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเทพ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.0 อาศัยอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชนานเกินกว่า 21 ขึ้นไป รองลงมาอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชระหว่าง 16-20 ปี ร้อยละ 17.0 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการอาศัยในพื้นที่ระหว่าง 6-10 ปี มีร้อยละ 12.0 รองลงมาคือต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 11 โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยระหว่าง 11-15 ปี มีจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 7.0 ในประเด็นระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างได้รู้จักองค์อุตสาหกรรมเทพ พบว่าร้อยละ 69.0 รู้จักองค์อุตสาหกรรมเทพเป็น

เวลาต่ำกว่า 5 ปี ผู้ที่รู้จักองค์จตุคามรามเทพ ระหว่าง 6-10 ปี และมากกว่า 15 ปีขึ้นไปมีจำนวนที่เท่ากันคือ ร้อยละ 15.0 และมีผู้รู้จักจตุคามรามเทพในช่วง 11-15 ปีน้อยที่สุดเพียง ร้อยละ 1.0 เท่านั้น สำหรับการครอบครองวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีวัตถุมงคลจตุคามรามเทพในความครอบครองเกินกว่า 50 องค์เป็นจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 33.0 รองลงมาร้อยละ 30.0 มีวัตถุมงคลจตุคามรามเทพที่ครอบครองน้อยกว่า 5 องค์ และร้อยละ 11.0 มีวัตถุมงคลจตุคามรามเทพในความครอบครองระหว่าง 6-10 องค์ ผู้ที่มีวัตถุมงคลจตุคามรามเทพระหว่าง 11-20 องค์ และ 21-30 องค์มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 10.0 ทั้งนี้ ร้อยละ 6.0 ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยที่สุดนั้น พบว่า ครอบครองวัตถุมงคลจตุคามรามเทพอยู่ระหว่าง 31-50 องค์ รายได้ที่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาได้รับเพิ่มขึ้นจากรายได้ตามปกติหลังจากที่ทำอาชีพซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพ พบว่า ร้อยละ 23.0 มีรายได้เพิ่มขึ้นระหว่าง 2,001-6,000 บาท รองลงมาร้อยละ 17.0 มีรายได้เพิ่มขึ้นระหว่าง 6,001-10,000 บาท โดยร้อยละ 14.0 มีรายได้เพิ่มขึ้นในช่วง 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 11.0 มีรายได้เพิ่มขึ้นต่ำกว่า 2,000 บาท และร้อยละ 7.0 มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 15,001-20,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 2.0 มีรายได้เพิ่มสูงที่สุดตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไป (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ

ข้อมูลพื้นฐาน	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
<u>ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช</u>					
ต่ำกว่า 5 ปี	5	5	-	1	11/11.0
5-10 ปี	3	3	3	3	12/12.0
11-15 ปี	2	2	2	1	7/7.0
16-20 ปี	3	2	2	10	17/17.0
21 ปีขึ้นไป	12	13	18	10	53/53.0
<u>ระยะเวลาที่รู้จักองค์จตุคามรามเทพ</u>					
ต่ำกว่า 5 ปี	18	15	15	21	69/69.0
6-10 ปี	3	9	-	3	15/15.0

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	อาชีพ หลัก	อาชีพ เสริม	ธุรกิจที่ เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และ ประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
11-15 ปี	-	-	1	-	1/1.0
มากกว่า 15 ปีขึ้นไป	4	1	9	1	15/15.0
<u>จำนวนวัตถุดิบที่ครอบครอง</u>					
ต่ำกว่า 5 องค์	10	14	1	5	30/30.0
6-10 องค์	3	4	3	1	11/11.0
11-20 องค์	3	2	4	1	10/10.0
21-30 องค์	2	-	8	-	10/10.0
31-50 องค์	-	2	4	-	6/6.0
มากกว่า 50 องค์	7	3	5	18	33/33.0
<u>รายได้ที่เพิ่มขึ้นเมื่อเกี่ยวข้องกับ</u>					
<u>จุดความรวมเทพ</u>					
ต่ำกว่า 2,000 บาท	10	14	1	5	30/30.0
2,001-6,000 บาท	3	2	4	1	10/10.0
6,001-10,000 บาท	7	3	5	18	33/33.0
10,001-15,000 บาท	3	4	3	1	11/11.0
15,001-20,000 บาท	2	-	8	-	10/10.0
20,001 บาทขึ้นไป	-	2	4	-	6/6.0

N = 100

ส่วนที่ 2 ภาพรวม ความเป็นมา ความเชื่อและทัศนคติ ความสำคัญเบื้องต้นที่เกี่ยวกับองค์จุดความรวมเทพ

จากการศึกษาภาพรวมและความเป็นมาขององค์จุดความรวมเทพ ซึ่งปรากฏในรูปแบบของการรับรู้และความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อสถานที่สถิตขององค์จุดความรวมเทพ ต้นกำเนิดและประวัติความเป็นมาในมิติที่สอดคล้องกับความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

สถานที่สถิตและต้นกำเนิดขององค์จตุคามรามเทพ

จากการรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาถึงสถานที่สถิตและประดิษฐานองค์จตุคามรามเทพ ตลอดจนถึงกำเนิดขององค์จตุคามรามเทพ พบว่า ร้อยละ 90.0 กล่าวว่า จตุคามรามเทพสถิตอยู่บริเวณประตูทางขึ้นลานประทักษิณพระบรมธาตุเมืองนครฯ โดยปรากฏองค์เป็นรูปเทพารักษ์สององค์ซึ่งมีจารึกระบุพระนามว่า “เท้าชัตตุคาม” “เท้ารามเทพ” ในขณะที่ร้อยละ 30.0 กล่าวว่าจตุคามรามเทพนอกจากจะสถิตที่ประตูทางขึ้นลานประทักษิณพระบรมธาตุเมืองนครฯแล้ว ยังสถิตที่ศาลหลักเมืองในฐานะของพระหลักเมืองนครฯ อีกด้วย ในส่วนของต้นกำเนิดขององค์จตุคามรามเทพนั้น ได้มีตำนานเล่าขานที่แตกต่างกันออกไปหลายที่มา โดยร้อยละ 50.0 กล่าวว่าต้นกำเนิดขององค์จตุคามรามเทพนั้น ทรงเป็นโอรสของพระเจ้าจันทรภาณุ ที่ทรงนามว่า ขุนอินทรไศเลนและขุนอินทรเขาเขียว รองลงมาร้อยละ 41.0 เชื่อว่า องค์จตุคามรามเทพเป็นอดีตกษัตริย์ในอาณาจักรศรีวิชัยใน ที่ทรงพระนามว่า พระเจ้าจันทรภาณุ และร้อยละ 19.0 เชื่อกันว่าจตุคามรามเทพเป็นดวงพระวิญญาณของอดีตกษัตริย์ในพระราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช โดยมีได้ระบุพระนามว่าจะเป็นกษัตริย์พระองค์ใด (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3

ความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับที่สถิตและ
ต้นกำเนิดขององค์จตุคามรามเทพ

ผู้ที่เชื่อว่าจตุคามรามเทพกำเนิดที่	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
จตุคามรามเทพสถิตอยู่บริเวณประตูทางขึ้นลานประทักษิณ	23	22	23	22	90/90.0
พระบรมธาตุเมืองนครฯ	11	24	7	8	30/30.0
จตุคามรามเทพสถิต ณ ศาลหลักเมือง	13	12	18	7	50/50.0
ในฐานะของพระหลักเมืองนคร	10	8	13	10	41/41.0
เป็นโอรสของพระเจ้าจันทรภาณุ ที่ทรงนามว่า ขุนอินทรไศเลนและ ขุนอินทรเขาเขียว	5	4	6	4	19/19.0
เป็นอดีตกษัตริย์ในอาณาจักรศรีวิชัย ที่ทรงพระนามว่า จันทรภาณุ	5	4	6	4	19/19.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ผู้ที่เชื่อว่าจตุคามรามเทพกำเนิดที่	อาชีพ หลัก	อาชีพ เสริม	ธุรกิจที่ เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และ ประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
เป็นดวงพระวิญญาณของอดีตกษัตริย์ ในพระราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช	5	4	6	4	19/19.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

ความเชื่อและการรับรู้ต่อองค์จตุคามรามเทพ

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อและทัศนคติต่อองค์จตุคามรามเทพ ที่ส่งผลต่อการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างอันเป็นเครื่องนำไปสู่การมีความเชื่อถือ และเคารพศรัทธาในจตุคามรามเทพนั้นพบว่า มีความเชื่อและทัศนคติที่แตกต่างกันเล็กน้อยตามลำดับ ได้แก่ ร้อยละ 74.0 เชื่อว่า จตุคามรามเทพ เป็นเทพดาประจำเมืองซึ่งมีจุดกำเนิดจากเมืองนครศรีธรรมราช รองลงมาร้อยละ 41.0 พบว่า ชาวนครศรีธรรมราชเคารพจตุคามรามเทพมาก่อนที่จะมีกระแสความนิยมในสังคมซึ่งเป็นจำนวนที่เท่ากันกับความรู้สึกที่ว่า นอกจากพระบรมธาตุเมืองนครฯ แล้ว จตุคามรามเทพเป็นสิ่งที่ถูกนึกถึงเป็นอันดับแรก รองลงมาร้อยละ 40.0 กล่าวว่า ความเชื่อเกี่ยวกับจตุคามรามเทพ มีอยู่ในบุคคลอื่นที่ตนรู้จัก โดยที่ร้อยละ 39.0 เห็นว่า สมาชิกในครอบครัวมีความศรัทธาต่อจตุคามรามเทพ มากเช่นเดียวกับตนเอง ร้อยละ 38.0 กล่าวว่า แม้ไม่มีวัตถุมงคลจตุคามรามเทพก็เป็นที่เคารพของชาวนครศรีธรรมราชอยู่แล้ว ในขณะที่ร้อยละ 35.0 กล่าวว่า ความเชื่อเรื่องจตุคามรามเทพ เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดสืบกันมาในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยที่ร้อยละ 28.0 เชื่อว่า ความรุ่มเย็นของเมืองนครศรีธรรมราชในอดีตเป็นผลมาจากบารมีขององค์จตุคามรามเทพ โดยความเชื่อที่ว่า ในปัจจุบัน จังหวัดนครศรีธรรมราชมีความสงบสุขมากขึ้น เพราะบารมีของจตุคามรามเทพมีจำนวนที่เท่ากันกับความเชื่อที่ว่า ความศรัทธาในจตุคามรามเทพ ทำให้ตนเกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น คือร้อยละ 26.0 และน้อยที่สุดร้อยละ 9.0 เห็นว่า ถ้าขาดความเคารพในจตุคามรามเทพ อาจเกิดความไม่สงบวุ่นวายในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4
ความเชื่อและการรับรู้ของผู้เชื่อถือในองค์จตุคามรามเทพ

ความเชื่อและการรับรู้ต่อ จตุคามรามเทพ	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่ เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และ ประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
จตุคามรามเทพ เป็นเทพดาประจำ เมืองซึ่งมีจุดกำเนิดจากเมือง นครศรีธรรมราช	20	22	15	17	74/74.0
ชาวนครศรีธรรมราชเคารพจตุคาม รามเทพมาก่อนที่จะมีกระแสความ นิยมในสังคม	12	13	10	6	41/41.0
นอกจากพระบรมธาตุเมืองนครฯ จตุคามรามเทพเป็นสิ่งที่ถูกนึกถึงเป็น อันดับแรก	8	8	15	10	41/41.0
ความเชื่อเกี่ยวกับจตุคามรามเทพ มี อยู่ในบุคคลอื่นที่ตนรู้จัก	10	8	12	10	40/40.0
สมาชิกในครอบครัว มีความศรัทธา ต่อจตุคามรามเทพ เช่นเดียวกับตน	9	9	11	10	39/39.0
แม้ไม่มีวัตถุมงคล จตุคามรามเทพก็ เป็นที่เคารพของชาวนครศรีธรรมราช	7	12	10	9	38/38.0
ความเชื่อเรื่องจตุคามรามเทพเป็น ความเชื่อดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอด สืบกันมา	8	10	12	5	35.0
ความรุ่มเย็นของเมือง นครศรีธรรมราชในอดีตเป็นผลมา จากบารมีของจตุคามรามเทพ	5	9	7	7	28.0
ปัจจุบัน จังหวัดนครศรีธรรมราชสงบ สุขมากขึ้น เพราะบารมีของจตุคาม รามเทพ	5	8	3	10	26.0

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ความเชื่อและการรับรู้ต่อ จิตศุคามรามเทพ	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่ เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และ ประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
ความศรัทธาในจิตศุคามรามเทพ ทำให้ท่านเกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิต ไปในทางที่ดีขึ้น	5	6	5	10	26.0
ถ้าขาดความเคารพในจิตศุคามรามเทพ อาจเกิดความไม่สงบวุ่นวายในจังหวัด นครศรีธรรมราช	1	3	2	3	9.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

ส่วนที่ 3 ลักษณะของความเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในจิตศุคามรามเทพ และการใช้จิตศุคามรามเทพ ในมิติของทุนทางสังคม

ลักษณะองค์ประกอบของความเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในจิตศุคามรามเทพ ประกอบไปด้วย การมีศาสนธรรม คุณธรรมและจริยธรรม การมีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดความมีสำนึกในท้องถิ่น การใช้ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมของชุมชน การใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล การใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน โดยในการศึกษาคั้งนี้ยังได้เพิ่มประเด็นด้านการมีผลกระทบต่อสังคมที่เกิดขึ้นกับผู้ศรัทธาและสังคมโดยรวมอีกด้วย ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

พฤติกรรมของผู้ศรัทธา

จากการสำรวจองค์ประกอบเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ศรัทธาของจิตศุคามรามเทพส่งผลให้เกิดในกลุ่มตัวอย่างนั้น ปรากฏพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตดังต่อไปนี้ ได้แก่ องค์ศุคามรามเทพส่งผลให้ผู้ศรัทธามีความเสียสละ รู้จักรักษาศีล มีจิตใจที่สงบ มีเมตตา เป็นจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 84.0 รองลงมาพบว่า ผู้ศรัทธามีความรู้สึกไม่ต้องการเอาวัดเอาเปรียบหรือแก่งแย่งแข่งขันกับผู้อื่น เป็นจำนวนร้อยละ 48.0 ในขณะที่เดียวกันร้อยละ 45.0 มีการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นมากขึ้น และน้อยที่สุดร้อยละ 25.0 เข้าวัดมากขึ้น แม้ว่าในบางโอกาสจะเป็นเพียงการเข้าไปเคารพกราบไหว้ของจิตศุคามรามเทพก็ตาม (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5
พฤติกรรมผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ

พฤติกรรม	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
ผู้ศรัทธามีความเสียสละ รู้จักรักษาศีล มีจิตใจที่สงบ มีเมตตา	18	22	23	21	84/84.0
ผู้ศรัทธารู้สึกไม่ต้องการเอาวัดเอาเปรียบหรือแก่งแย่งกับผู้อื่น	10	14	13	11	48/48.0
ผู้ศรัทธาช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นมากขึ้น ผู้ศรัทธาเข้าวัดมากขึ้น	10	15	10	10	45/45.0
แม้จะเป็นการไปกราบไหว้จตุคามรามเทพก็ตาม	5	8	6	6	25/25.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

การมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความมีสำนึกในท้องถิ่น

องค์จตุคามรามเทพส่งผลให้เกิดการกระตุ้นความรู้สึกลงในการเกิดความมีสำนึกในท้องถิ่นต่อผู้ศรัทธาในลักษณะดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ร้อยละ 75.0 กล่าวว่าจตุคามรามเทพทำตนให้มีความผูกพันและมีความมั่นคงต่อบ้านเกิดมากขึ้น รองลงมาร้อยละ 45.0 มีความคิดที่จะพัฒนาบ้านเกิดและพื้นที่ภูมิภานาให้ต่อเนื่องโดยมีองค์จตุคามรามเทพเป็นแรงบันดาลใจ รองลงมา ร้อยละ 40.0 พบว่า จตุคามรามเทพมีส่วนทำให้บุคคลกลับคืนสู่บ้านเกิดมากขึ้น และ ร้อยละ 22.0 มีความเห็นว่าจตุคามรามเทพมีส่วนทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานออกนอกภูมิภานาน้อยลง (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6
จำนวนร้อยละ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับผู้ศรัทธา

ความเปลี่ยนแปลงในผู้ศรัทธา	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
จิตศรัทธาทำให้มีความผูกพัน และมีความมั่นคงต่อบ้านเกิดมากขึ้น	20	20	13	22	75/75.0
จิตศรัทธาทำให้ท่านคิดที่จะ พัฒนาบ้านเกิดและพื้นที่ภูมิภานา ให้ต่อเนื่อง	10	13	12	10	45/45.0
จิตศรัทธาทำให้ส่วนทำให้บุคคล กลับคืนสู่บ้านเกิดมากขึ้น	12	8	5	15	40/40.0
จิตศรัทธาทำให้ส่วนทำให้เกิดการ ย้ายถิ่นฐานออกนอกภูมิภานาน้อย ลง	9	3	7	3	22/22.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

การใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า ความศรัทธาในองค์ศรัทธาธรรมส่งผลต่อการใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นดังต่อไปนี้ คือ ร้อยละ 66.0 เห็นว่า ความศรัทธาในจิตศรัทธาธรรมเป็นการใช้ความรู้และความเชื่อของเมืองนครฯ มาประยุกต์ขึ้นเพื่อสร้างความเจริญให้กับประชาชน รองลงมา ร้อยละ 49.0 เห็นว่า วัตถุประสงค์จิตศรัทธาธรรมทำให้ความเชื่อท้องถิ่นได้รับการเอาใจใส่และฟื้นฟู และร้อยละ 37.0 เห็นว่า การเคารพจิตศรัทธาธรรมทำให้ภูมิปัญญาและความเชื่อของเมืองนครฯ ได้รับการสืบทอด (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7

การใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ

การใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
จตุคามรามเทพเป็นการใช้ความรู้และความเชื่อของเมืองนครฯ มาประยุกต์ขึ้นเพื่อสร้างความเจริญให้กับประชาชน	15	18	17	16	66/66.0
วัตถุมงคลจตุคามรามเทพทำให้ความเชื่อท้องถิ่นได้รับการเอาใจใส่และฟื้นฟู	12	15	13	9	49/49.0
การเคารพจตุคามรามเทพทำให้ภูมิปัญญาและความเชื่อของเมืองนครฯ ได้รับการสืบทอด	8	10	13	9	49/49.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

การใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล

การใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคลที่ปรากฏในการศึกษาพบว่า ร้อยละ 80.0 เห็นว่า จตุคามรามเทพ มีส่วนทำให้เกิดการรวมตัวของประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกี่ยวข้อง รองลงมา ร้อยละ 73.0 เห็นว่า ความเชื่อเรื่องจตุคามรามเทพ นำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ซึ่งนอกจาก พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีแล้ว ยังอาจมีผู้อื่นซึ่งสามารถถ่ายทอดชุดความรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่นได้ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับจตุคามรามเทพเท่านั้น โดยกลุ่มตัวอย่างได้ระบุนามผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นลงในแบบสอบถาม ดังมีรายนามต่อไปนี้ ได้แก่ พ่อท่านคล้าย วัดสวนขัน (มรณภาพแล้ว) พระเทพวินยาภรณ์ (เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุ นครศรีธรรมราช) พระมหาไมตรี ปภารตโน (ผู้จัดสร้างจตุคามรามเทพ รุ่นเงินไหลมา) เรืออากาศโทสมพร ปานดำ (ผู้ช่วยจัดสร้างและอำนวยความสะดวกในการสร้างจตุคามรามเทพที่มีชื่อเสียงหลายรุ่น) นายฉันททิพย์ พันธรักษ์ราชเดช (บุตรชาย พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช) นายบัญญัติ พงษ์พานิช รศ.ดร.สืบพงษ์ ธรรมชาติ และ นายมนตรี จันทพันธ์ ทั้งนี้พบว่า

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 26.0 เกิดการรวมกลุ่มกับผู้อื่นเพื่อสร้างเครือข่ายของผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8

การใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคลของ
ผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ

การใช้ทรัพยากรบุคคลและ เครือข่ายบุคคล	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่ เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และ ประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
จตุคามรามเทพ มีส่วนทำให้เกิด การรวมตัวของประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยน เปลี่ยนความรู้ที่เกี่ยวข้อง	19	21	20	20	80/80.0
ความเชื่อเรื่องจตุคามรามเทพ นำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ของ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	20	17	13	23	73/73.0
การรวมกลุ่มกับผู้อื่นเพื่อสร้างเครือ ข่ายของผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ	10	3	1	12	26/26.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

การใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น

จากการศึกษาถึงการใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์องค์
จตุคามรามเทพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 80.0 เห็นว่า มวลสารในการสร้างจตุคามรามเทพ มา
จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น และรองลงมา ร้อยละ 28.0 เห็นว่า วัสดุมงคลจตุคามรามเทพ ทำให้
เกิดการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ดิน น้ำ ป่า ภูเขา อย่างเหมาะสม โดยการใช้ทรัพยากรดังกล่าวอยู่
ในรูปแบบของการนำมาเป็นมวลสารจัดสร้าง และเป็นสถานที่ในการจัดสร้างหรือปลุกเสกวัสดุ
มงคลจตุคามรามเทพ ซึ่งมีในสถานที่ต่างกันออกไป (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9

การใช้วัสดุธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ
ในผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ

การใช้วัสดุและทรัพยากรธรรมชาติ	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
การสร้างองค์จตุคามรามเทพ ทำมาจากวัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่น	19	21	18	22	80/80.0
วัตถุดิบจตุคามรามเทพ ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ดิน น้ำ ป่า ภูเขา อย่างเหมาะสม	7	8	6	7	28/28.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

การรักษาวัฒนธรรมของชุมชน

พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 67.0 เห็นว่า จตุคามรามเทพช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของความเป็นเมืองนครศรีธรรมราชให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง รองลงมาร้อยละ 44.0 เห็นว่า ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพนั้นทำให้เกิดความรู้สึกเฉพาะของความเป็นชาวนครศรีธรรมราช และร้อยละ 33.0 เห็นว่าการศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพนั้นก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพคนอื่น ๆ (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10
จำนวนร้อยละของการรักษาวัฒนธรรมของชุมชน
ในผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ

การรักษาวัฒนธรรมของชุมชนในผู้ศรัทธา	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
จตุคามรามเทพช่วยเผยแพร่ความเป็นเมืองนครศรีธรรมราชให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง	15	18	17	17	67/67.0
เกิดความรู้สึกเฉพาะถึงความเป็นชาวนครศรีธรรมราช	10	11	13	10	44/44.0
การเกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพคนอื่น ๆ	5	8	10	10	33/33.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

ผลกระทบต่อสังคม

จากการศึกษาถึงปรากฏการณ์ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในกลุ่มตัวอย่างนั้น พบว่า มีรูปแบบผลกระทบต่อสังคมทั้งในแง่บวกและแง่ลบดังต่อไปนี้ ในแง่บวก ร้อยละ 57.0 ระบุว่าความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพทำให้เกิดการรวมตัวกันในทางเศรษฐกิจของผู้ศรัทธาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รองลงมาร้อยละ 33.0 ระบุว่าจตุคามรามเทพเป็นวัตถุมงคลที่ทุกคนสามารถสร้างได้ เนื่องจากไม่มีผู้ใดผูกขาดการสร้างเป็นการเฉพาะและน้อยที่สุดร้อยละ 24.0 ระบุว่า ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพทำให้ตนได้พบผู้อื่นบ่อยครั้งขึ้นมากกว่าก่อน สำหรับผลกระทบในแง่ลบ ร้อยละ 69.0 ระบุว่า มีการปลอมแปลงวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ เพื่อการหาผลประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 61.0 ระบุว่า มีการโกงและปั่นราคาจนเกินความจริง เนื่องจากมีความต้องการวัตถุมงคลของผู้ศรัทธาเป็นจำนวนมาก รองลงมาร้อยละ 46.0 ระบุว่าความนิยมในวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ ส่งผลต่อการก่ออาชญากรรม เช่น การปล้นชิง ฉ้อโกง ในขณะที่ร้อยละ 44.0 ระบุว่า เกิดอันตรายต่อประชาชนจากการเบียดเสียดหรือแย่งชิงของ-วัตถุมงคลจตุคามรามเทพ (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11
การเกิดผลกระทบต่อสังคมอื่นเป็นผลมาจาก
ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพ

ผลกระทบต่อสังคม	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
<u>ด้านบวก</u>					
จตุคามรามเทพทำให้เกิดการรวมตัวกันในทางเศรษฐกิจของผู้ศรัทธาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค	12	13	16	16	57/57.0
จตุคามรามเทพเป็นวัตถุมงคลที่ทุกคนสามารถสร้างได้ เนื่องจากไม่มีผู้ใดผูกขาดการสร้างเป็นการเฉพาะ	6	8	6	13	33/33.0
ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพทำให้ตนได้พบผู้อื่นบ่อยครั้งขึ้น	5	10	3	6	24/24.0
<u>ด้านลบ</u>					
การปลอมแปลงวัตถุมงคล เพื่อการหาผลประโยชน์	15	18	15	21	69/69.0
มีการโกงและปั่นราคาจนเกินความจริงเนื่องจากมีความต้องการวัตถุมงคลของผู้ศรัทธาเป็นจำนวนมาก	12	13	18	18	61/61.0
ความนิยมในวัตถุมงคลจตุคามรามเทพส่งผลต่อการก่ออาชญากรรม เช่น การปล้นชิง ฆ่าชิง	12	10	12	12	46/46.0
เกิดอันตรายต่อประชาชนจากการเบียดเสียดหรือแย่งชิงไปจอง-วัตถุมงคลจตุคามรามเทพ	11	9	10	14	44/44.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

ส่วนที่ 4 การใช้จุดศุภยามเทพเป็นแนวทางให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

การศึกษาถึงการแปลงศรัทธาในองค์ศุภยามเทพไปสู่การพึ่งพาตนเองในกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ 3 ด้าน คือ ด้านการมีความเชื่อและกำลังใจ ด้านการมีอาชีพและรายได้ และด้านการพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัว โดยในการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

ด้านความเชื่อและกำลังใจ

จากการศึกษาถึงการแปลงศรัทธาในองค์ศุภยามเทพไปสู่การพึ่งพาตนเองของกลุ่มตัวอย่างในด้านความเชื่อและกำลังใจ พบว่า ความศรัทธาในองค์ศุภยามเทพส่งผลต่อความเชื่อและกำลังใจในลักษณะดังต่อไปนี้ ได้แก่ ร้อยละ 63.0 มีองค์ศุภยามเทพเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการเผชิญกับปัญหาที่เข้ามาในชีวิต รองลงมาร้อยละ 55.0 ของกลุ่มตัวอย่างมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน นับจากการศรัทธาในองค์ศุภยามเทพ เช่น ค่าขายดีขึ้น ทำธุรกิจได้ดี การงานลุล่วง รองลงมาร้อยละ 53.0 มีองค์ศุภยามเทพเป็นส่วนช่วยให้มีขวัญและกำลังใจในการเริ่มต้นกระทำการต่าง ๆ ร้อยละ 52.0 มีการอธิษฐานต่อองค์ศุภยามเทพซึ่งถือเป็นบ่อเกิดของความตั้งใจในการคิดหรือทำการต่าง ๆ ของตน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 38.0 รู้ที่จะยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิดโดยมีจุดศุภยามเทพเป็นเครื่องเตือนตน ซึ่งเท่ากันกับความเชื่อมั่นที่ว่า จุดศุภยามเทพช่วยให้ลดความกังวลต่อภัยที่มองไม่เห็น ในขณะที่ร้อยละ 30.0 มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น และร้อยละ 24.0 รู้สึกว่า จุดศุภยามเทพช่วยให้รู้สึกอบอุ่นใจ ไม่โดดเดี่ยว และร้อยละ 20.0 ได้รับความนับถือและมีหน้ามีตาในวงสังคมมากขึ้นกว่าเดิม (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12
การเกิดความเชื่อและกำลังใจของผู้ศรัทธา
จิตศรัทธาต่อเทพต่อการพึ่งพาตนเอง

ประเด็นด้านจิตใจและกำลังใจ	อาชีพ หลัก	อาชีพ เสริม	ธุรกิจที่ เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และ ประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
จิตศรัทธาต่อเทพเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจในการเผชิญกับปัญหาที่เข้า มาในชีวิต	15	15	16	17	63/63.0
เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตมาก ขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน นับจากการ ศรัทธาในองค์จิตศรัทธาต่อเทพ เช่น ค้าขายดีขึ้น ทำธุรกิจได้ดี การงานลุล่วง	17	18	8	12	55/55.0
จิตศรัทธาต่อเทพช่วยให้มีขวัญและ กำลังใจในการเริ่มต้นกระทำการต่าง ๆ	12	13	15	13	53/53.0
การอธิษฐานต่อจิตศรัทธาต่อเทพเป็น บ่อเกิดของความตั้งใจในการคิดหรือ ทำสิ่งต่าง ๆ ของตน	11	13	15	13	52/52.0
จิตศรัทธาต่อเทพช่วยเตือนตนให้รู้ยับยั้ง ซึ่งใจในการกระทำผิด	9	10	11	8	38/38.0
จิตศรัทธาต่อเทพช่วยลดความกังวลต่อ ภัยที่มองไม่เห็น	7	10	11	10	38/38.0
จิตศรัทธาต่อเทพทำให้คิดเป็นเหตุเป็น ผลมากขึ้น	9	8	6	7	30/30.0
จิตศรัทธาต่อเทพช่วยให้รู้สึกอบอุ่นใจ ไม่โดดเดี่ยว	3	7	7	7	24/24.0
จิตศรัทธาต่อเทพทำให้ได้รับความนับถือ ในทางสังคมมากขึ้นกว่าเดิม	5	6	4	5	20/20.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

ด้านอาชีพและรายได้

องค์จตุคามรามเทพส่งผลต่อการเกิด พัฒนาและสร้างอาชีพ ตลอดจนรายได้ให้แก่กลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้ ได้แก่ ร้อยละ 61.0 สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพให้กับคนอื่น ๆ เพื่อเพิ่มอาชีพและรายได้ รองลงมาร้อยละ 37.0 ใช้วัตถุมงคลจตุคามรามเทพเป็นอาชีพเสริม เพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่มากขึ้น นอกเหนือไปจากการทำอาชีพหลักหรืองานประจำ ร้อยละ 33.0 ซึ่งให้เห็นว่าจตุคามรามเทพมีส่วนช่วยให้สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เสริม โดยสมาชิกทุกคนในครัวเรือนมีส่วนร่วม ร้อยละ 32.0 เปลี่ยนอาชีพจากเดิมที่มีรายได้น้อยกว่า มาเป็นการทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพโดยตรง เช่น ร้อยละร้อยละ 30.0 ได้องค์จตุคามรามเทพเป็นแรงผลักดันให้เกิดความตื่นตัวและต่อสู้ในการประกอบอาชีพ ในยามที่หมดหวังและไม่มีทางออก ร้อยละ 28.0 รู้สึกมีความอบอุ่นใจว่า วัตถุมงคลจตุคามรามเทพ จะเป็นหลักประกันทางการเงินให้กับตนเองยามขาดแคลนได้ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 24.0 เคยใช้วัตถุมงคลจตุคามรามเทพ ในลักษณะเดียวกับการใช้เงิน เช่น การใช้วัตถุมงคลจตุคามรามเทพแทนเงินสด และร้อยละ 23.0 ได้ใช้วัตถุมงคลจตุคามรามเทพเป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก แทนที่อาชีพเดิมซึ่งมีรายได้น้อยกว่า (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13

อาชีพและรายได้

อาชีพและรายได้	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพให้กับคนอื่น ๆ เพื่อเพิ่มอาชีพและรายได้	12	18	20	11	61/61.0
ใช้วัตถุมงคลจตุคามรามเทพเป็นอาชีพเสริม เพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่มากขึ้น	10	15	7	5	37/37.0
จตุคามรามเทพมีส่วนช่วยให้สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เสริมซึ่งสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม	10	11	6	6	33/33.0

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

อาชีพและรายได้	อาชีพหลัก	อาชีพเสริม	ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และประชาชน	จำนวน/ร้อยละ
เปลี่ยนอาชีพจากเดิมที่มีรายได้น้อยกว่า มาเป็นการทำอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเทพโดยตรง เช่น ร้อยสร้อยทำกรอบ	12	10	8	2	32/32.0
อุตสาหกรรมเทพเป็นแรงผลักดันให้ท่านเกิดความตื่นตัวและต่อสู้ในการประกอบอาชีพ ในยามที่หมดหวังและไม่มีทางออก	10	10	6	4	30/30.0
เกิดความมั่นใจว่า วัตถุประสงค์อุตสาหกรรมเทพ จะเป็นหลักประกันทางการเงินให้กับตนในยามขาดแคลนได้	7	10	6	5	28/28.0
ใช้วัตถุประสงค์อุตสาหกรรมเทพ ในลักษณะเดียวกับการใช้เงิน เช่น การใช้วัตถุประสงค์อุตสาหกรรมเทพแทนเงินสด	9	7	3	5	24/24.0
ใช้วัตถุประสงค์อุตสาหกรรมเทพเป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก	20	1	1	1	23/23.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

ด้านการพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัว

การพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างผู้ศรัทธาองค์อุตสาหกรรมเทพในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัวดังต่อไปนี้ ร้อยละ 77.0 มีความละเอียดรอบคอบในการดูแลตนเอง ครอบครัว และที่พักอาศัยมากขึ้น รองลงมา ร้อยละ 55.0 มีความรู้สึกที่อุตสาหกรรมเทพมีส่วนทำให้ครัวเรือนมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น ร้อยละ 54.0 เกิดการปรับตัวทางด้านการใช้จ่ายอันเนื่องมาจากความศรัทธาในองค์อุตสาหกรรมเทพ รองลงมา ร้อยละ 39.0 เกิดความรู้สึกไม่คิดที่จะย้ายถิ่นฐานออกไปอยู่ที่อื่น อยู่กับบ้านและครอบครัวมากกว่าแต่ก่อน และร้อยละ 35.0 รู้จักประหยัดมากขึ้น (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14

การพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัวอันเป็นผลมาจาก
ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพต่อการพึ่งพาตนเอง

การพัฒนาศักยภาพของตนเองและ ครอบครัว	อาชีพ หลัก	อาชีพ เสริม	ธุรกิจที่ เกี่ยวข้อง	ผู้ใช้และ ประชาชน	จำนวน/ ร้อยละ
มีความละเอียดรอบคอบในการดูแลตนเอง ครอบครัว และที่พักอาศัยมากขึ้น	20	17	20	20	77/77.0
จตุคามรามเทพทำให้ครัวเรือนมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น	13	12	15	15	55/55.0
จตุคามรามเทพทำให้ท่านมีการปรับตัวด้านการใช้จ่าย	11	13	14	16	54/54.0
จตุคามรามเทพทำให้ไม่คิดที่จะย้ายถิ่นฐานออกไปอยู่ที่อื่น อยู่กับบ้านและครอบครัวมากกว่าแต่ก่อน	9	7	8	15	39/39.0
จตุคามรามเทพมีส่วนช่วยให้เกิดการประหยัดมากขึ้น	8	10	7	10	35/35.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ จำนวนผู้ตอบ 100 คน

ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำรงชีพในความศรัทธาต่อองค์จตุคามรามเทพ

ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.0 ไม่แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใด ๆ ผู้ที่ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำรงชีพในความศรัทธาต่อองค์จตุคามรามเทพมีจำนวนร้อยละ 12.0 ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาประมวลและสรุปไว้ โดยคงข้อความที่ผู้ตอบให้ความคิดเห็นเดิมของผู้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ ดังนี้

- ควรเคารพศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพด้วยจิตใจบริสุทธิ์
- ต้องการให้ทุกคนช่วยกันรักษาความเชื่อที่ดีเอาไว้ อย่างนำไปคิดเป็นธุรกิจส่วนตัว เอาแต่จะค้าขายหวังแต่เงินทองเพียงอย่างเดียว
- การมีความศรัทธาต่อองค์จตุคามรามเทพ ไม่ควรจะมีรูปแบบของการแสวงหากำไรกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวนครศรีธรรมราชนับถือ

- องค์จตุคามรามเทพทำให้เราเห็นว่ามิชของขลังแต่เพียงอย่างเดียวไม่พอ ถ้าอยากจะทำรายได้ออกชันหมั้นเพียรทำงานด้วย
- จตุคามรามเทพทำให้มองเห็นกิเลสของมนุษย์มากขึ้นอย่างชัดเจน คือ 1. ความโลภ 2. ความหลง 3. ความโกรธ ทั้งผู้ชายและผู้ซื้อองค์จตุคามที่ทำให้เกิดเรื่องราวคดีความ ฆ่า-แย่งชิง ทำร้ายร่างกาย กลโกงต่าง ๆ อย่างมากมาย เหลือเชื่อว่ามีมนุษย์ทำได้ทุกอย่างเพื่อเงิน แม้ว่าจะต้องตกนรกก็ตาม แต่ในที่สุดเมื่อกระแสความนิยมกลับเป็นขาลง พวกโลกก็จะได้รับบทเรียนในขณะที่ยังไม่ตาย ส่วนกรรมที่จะได้รับเมื่อตายไปแล้วก็จะรู้รู้กันเอง เป็นกรรมใครกรรมมัน
- องค์จตุคามรามเทพ ทำให้คนในจังหวัดนครศรีธรรมราชนำองค์ท่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ มีผลประโยชน์แก่ประชาชน
- เกิดการหาผลประโยชน์จากองค์จตุคามรามเทพมากเกินไป
- ต้องการให้ชาวนครศรีธรรมราชอยู่อย่างพอเพียง ไม่ต้องการวัตถุมงคลจตุคามรามเทพไปครอบครองจนมากเกินไปความพอดี
- เป็นความเชื่อส่วนบุคคล ทั้งนี้การดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ นั้น ย่อมเกิดแก่บุคคลที่ประพฤติดี แต่ได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิต
- องค์จตุคามรามเทพเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบอาชีพสุจริต และมีส่วนช่วยให้จิตใจเข้มแข็ง อดทนต่ออุปสรรค และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ด้อยโอกาสกว่า
- การที่เรามีองค์จตุคามรามเทพในมือ แต่เรากลับไม่ทำงาน เราก็จะไม่มีอะไรที่เจริญก้าวหน้า องค์จตุคามรามเทพเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไปในทางที่ดี ไม่ใช่เพื่อการหารายได้อย่างเดียวเกินพอดีจากองค์จตุคามรามเทพ
- ความศักดิ์สิทธิ์และศรัทธาไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า ดังนั้นคนที่นับถือท่านควรทำความดีเป็นสิ่งตอบแทนท่านบ้าง และหากมีผู้ใดคิดที่จะจัดสร้างวัตถุมงคลจตุคามรามเทพขึ้นอีก ก็ควรทำด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ อย่าทำไปโดยความต้องการเงินแต่เพียงอย่างเดียว

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาจากการสนทนาและสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพ

ในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแล้ว ผู้ศึกษายังได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในจตุคามรามเทพ การใช้จตุคามรามเทพในฐานะของทุนทางสังคม และการใช้ทุนทางสังคมของ จตุคามรามเทพ ไปสู่การพัฒนาศักยภาพและความ เป็นอยู่ของบุคคลและครัวเรือน ตลอดจนสังคม รวมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นแนวทางในการ ส่งเสริมการใช้จตุคามรามเทพในฐานะของทุนทางสังคมอย่างยั่งยืน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพในลักษณะพิเศษ เช่น ประธานในการจัดสร้างและบุคคล สำคัญในวงการจตุคามรามเทพ เป็นต้น

การรวบรวมข้อมูลในการศึกษา ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์/พูดคุย แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) จำนวน 11 คน เสนอตามประเด็นหลัก ดังนี้

1. ลักษณะของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในจตุคามรามเทพ
2. การใช้จตุคามรามเทพในฐานะของความเป็นทุนทางสังคม
3. การใช้ทุนทางสังคมของจตุคามรามเทพ ไปสู่การพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและความเป็นอยู่ ของบุคคล ครัวเรือน ตลอดจนสังคม

4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการใช้จตุคามรามเทพ เป็นทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกมีรายนามผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้ ได้แก่

1. นาย มณี บุญคง ผู้สร้างจตุคามรามเทพ รุ่น เงินทองมั่งมี บารมีเพิ่มพูน
2. นางเพ็ญศรี ตันติสุทธิเวช ผู้สร้าง และบริหารการจัดจตุคามรามเทพ รุ่นรวยล้นฟ้า
3. นายวีระพงษ์ วรรณทอง (ทนายไก่อ) ผู้สร้างวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ รุ่น พระบารมี ร่มไทร

4. นางสาวรัชชดา สมบรรดาล ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับจตุคามรามเทพ เช่น ร้อยสร้อย ทำกรอบ ในแผงค้าที่วัดพระมหาธาตุ

5. นายทศไชย ปรีชา (โอม จตุคาม) เจ้าของแผงค้าค้าขายวัตถุมงคล-วัตถุมงคล จตุคามรามเทพ

6. นายวิชา ทรรพคช เจ้าหน้าที่บริหารงานการศาสนา 8 รองผู้อำนวยการสำนักงาน พระพุทธศาสนา จังหวัดนครศรีธรรมราช

7. พระเทพวินยาภรณ์ (สมปอง ปญญาทีโป) เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุติ), รองอธิการบดี มมร. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช, เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

8. พระครูพิศิษฐ์คณาทร ผู้จัดสร้างวัดอุดมมงคลจตุคามรามเทพ เช่น รุ่นหัวใจเศรษฐี เทิดไท้องค์ราชันย์ รุ่นเจริญทรัพย์-เจริญลาภ

9. เรืออากาศโทสมพร ปานดำ ผู้ออกแบบวัดอุดมมงคลจตุคามรามเทพหลายรุ่น และเป็นผู้ประสานงานพิธีการในการดำเนินการจัดสร้างวัดอุดมคค

10. นายทวี พลายด้วง ผู้ร่วมออกแบบและแกะสลักเสาหลักเมืองนครฯ

11. พระมหาไมตรี ปภาตโน ผู้สร้างจตุคามรามเทพรุ่นมหามงคลพระทันตธาตูปัญญาหมาบารมี เสริมบารมี มงคลบารมี ศรีมหาราช เดือนสิบ เงินไหลมา

ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ลักษณะของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในจตุคามรามเทพ

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับศรัทธา ความเชื่อ ทศนคติ ที่มีต่อองค์จตุคามรามเทพ โดยใช้แนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะของทุนทางสังคมในองค์จตุคามรามเทพ องค์ประกอบที่ทำให้จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคม จตุคามรามเทพมีลักษณะของความเป็นทุนทางสังคม หรือไม่ อย่างไร โดยได้นำเสนอผลการศึกษาตามแนวคำถามที่นำไปสู่การวิเคราะห์ลักษณะของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในองค์จตุคามรามเทพ ไม่ว่าจะเป็น ศรัทธา ความเชื่อ ทศนคติ ซึ่งเป็นค่านิยมร่วมกันระหว่างผู้ศรัทธาและมีความเกี่ยวข้องในองค์จตุคามรามเทพ โดยสามารถแยกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความศรัทธาและความเชื่อในองค์จตุคามรามเทพ

ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งเป็นบ่อเกิดของทุนทางสังคมในองค์จตุคามรามเทพ ก็คือ การมีศรัทธาร่วมกัน โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์จตุคามรามเทพ เนื่องมาจากการมีประสบการณ์เชิงประจักษ์อันเป็นผลมาจากการเคารพ ศรัทธา ในองค์จตุคามรามเทพ โดยเห็นความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถพิสูจน์หรือสรุปได้ว่าเป็นผลมาจากองค์จตุคามรามเทพได้ช่วยเหลือหรือลดบันดาลให้เป็นไป บางส่วนมีความศรัทธาเนื่องมาจากปาฏิหาริย์ ที่ช่วยแก้ไขภาวะวิกฤติของชีวิตให้ผ่านไปได้ การมีศรัทธาและความเชื่อจึงเป็นส่วนสำคัญในการยังให้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก้าวเข้ามาเป็นทุนทางสังคม

ผู้ศึกษาค้นพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความศรัทธา มาจากปาฏิหาริย์หรือการดลบันดาลในลักษณะที่แตกต่างกันไป เช่น กรณีของการมีปัญหาทางการเงิน หนี้สิน หรือการขาดแคลนเม็ดเงินในการดำรงชีพ จตุคามรามเทพก็สามารถบันดาลให้บุคคลผ่านพ้นปัญหาได้

ก่อนหน้านี้ประสบปัญหาชีวิต ก็เป็นเรื่องการเงิน มีปัญหาการเงินมาก ก็ได้ให้พระองค์ท่านตลอดเวลา ตอนนี้พอสร้างก็หลุดพ้นจากปัญหา ภาวนาจริงจังตลอดให้องค์พ่อช่วยด้วย อย่างขอให้การเจรจาเรียบริ่ยรายรับร่นผ่านพ้นไป ในสิ่งที่เราขอสิ่งที่ดีที่ถูก สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา สิ่งที่ไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น อันนี้ขององค์พ่อท่านท่านก็ให้ ให้ได้จริง (เพ็ญศรี ดันติสุทธิเวช, สัมภาษณ์)

และในกรณีที่มีหนี้สินมาก องค์จตุคามรามเทพ ก็มีมีส่วนช่วยให้บุคคล พ้นจากภาวะการมีหนี้สินได้ ไม่ว่าจะด้วยการเคารพขอพร หรือการทำธุรกิจด้วยวัตถุมงคลของพระองค์ก็ดี

“คนที่ลำบากคนที่ยากจนดีขึ้นเยอะ บางคนเป็นหนี้ 3 ล้าน 2 ล้าน พอไม่โลภตั้งใจดี ๆ กลับมีรายได้เดือนละล้าน ก็ได้หมดหนี้หมดสินไป” (ทักษิย์ ปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

บางรายที่ประสบปัญหาเรื่องการมีบุตรยาก การบนบานศาลกล่าวขอพรจากองค์จตุคามรามเทพ แล้วในที่สุดสามารถมีบุตรชายได้ และในวันหนึ่งบุตรชายที่ขอจากองค์จตุคามรามเทพนั้น สามารถที่จะเป็นกำลังใจอันสำคัญของผู้เป็นบิดามารดา มีความสามารถทั้งในการเรียนและการดำเนินชีวิต ที่สำคัญยังมีพรสวรรค์บางประการที่ไม่พบในเด็กอื่น ๆ เช่นการอ่านเขียนอักษรขอม หรือการจดจำคัมภีร์มนตร์ต่าง ๆ ได้คล่องแคล่ว เช่นเดียวกับพรหมณ์บัณฑิต สิ่งเหล่านี้จึงยิ่งเพิ่มพูนความศรัทธาให้แก่ผู้เคารพในองค์จตุคามรามเทพเป็นอันมาก

ตอนนั้นไม่มีบุตร เลยไปขอบุตรกับหลักเมือง ไปตามทีคนนั้นคนนี้แนะนำ ขอลูกชายก็ได้ลูกชาย ตอนนี้อยู่ลูกชายเรียนแพทย์ แล้วเค้าเก่ง อ่านเขียนอักษรขอมได้อย่างหนังสือตำราพุทธา-เทวภิเษกนี้เขาได้หมด จำได้จนเรากลัวว่าเขาจะไปบวชด้วยซ้ำ เวลาถึงงานนี้พรหมณ์มาตามไปช่วยก็มี (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพ ยังมีสาเหตุมาจากการที่องค์จตุคามฯ ช่วยให้ผู้ศรัทธาสามารถเข้าถึงปัจจัยสี่ หรือปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ซึ่งตามหลักความต้องการพื้นฐานของมนุษย์แล้ว สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการมีกำลังใจและความมั่นคงในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาพบว่า การดลบันดาลประทานความช่วยเหลือในลักษณะดังกล่าวมีอยู่อย่างแพร่หลาย และเห็นได้อย่างชัดเจนว่า องค์พ่อให้มีบ้าน องค์พ่อให้มีรถ องค์พ่อให้มีความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องเพิ่มพูนศรัทธาอีกประการหนึ่งของประชาชน

องค์พ่อท่านช่วยผมหลายเรื่อง แต่ก่อนหน้านี้ผมอยู่บ้านหลวงนะ ไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง วันหนึ่งมาดูก็เห็นว่าเรามีรุ่น 30 อยู่ ลองถามใครเขาก็บอกว่าเก็บไว้ก็ไม่ได้ทำอะไร ขายออกเถอะ ก็ตัดสินใจขายไป ได้เงินมามาก สุดท้ายก็ซื้อบ้านอยู่ มีบ้านเป็นของตัวเอง ก็เหมือนกับว่า องค์พ่อท่านช่วยเรา ช่วยจริง ๆ ให้เป็นผลทันตา (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกันกับผู้ที่ขอบารมีจากองค์จตุคามรามเทพในการค้าวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ เมื่อมีความตั้งใจดี ก็ปรากฏว่า สามารถเข้าถึงปัจจัยสี่ที่เพียบพร้อมขึ้น ดีขึ้นกว่าเดิม

“คนที่ลำบากมาค้าขายจตุคาม จากที่ไม่มีอะไรเลย ก็ค่อย ๆ มีเงิน ซื้อบ้าน ซื้อรถ บางคนนี่จากเดิมเป็นบ้านเช่า ก็มีเงินได้ขยับขยายซื้อบ้าน” (ทศไชย ปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

ไม่เพียงแต่จะในกลุ่มของประชาชนทั่วไปเท่านั้น กับพระภิกษุ องค์จตุคามรามเทพก็เป็นที่เชื่อได้ว่า พระองค์สามารถประทานความเป็นสุขให้เหมาะแก่สมณบริโศกอีกด้วย

จตุคามรามเทพท่านช่วยให้เราเกิดความสะดวกในการใช้ปัจจัยสี่ (พระครูพิศิษฐ์ ญาณทร, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น ปัจจัยสี่และถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรก็บังเกิดได้จากการสร้างสรรค์อันเนื่องมาจากองค์จตุคามรามเทพ

“ทำให้เกิดการพัฒนาถาวรวัตถุซึ่งเกิดประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและประชาชน” (พระมหาไมตรี ปภาทรโน, สัมภาษณ์)

เหตุแห่งความศรัทธาดังกล่าวมิได้มีเพียงที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น หากแต่การบันดาลโชคลาภและความมั่งคั่งตามอย่างไทย ๆ อันได้แก่การประทานโชคลาภจากการเสี่ยงโชคด้วยหอยเบอรื สลากกินแบ่ง อันเป็นความนิยมพื้นฐานที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน และอาจถือได้ว่า สิ่งดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดถึงความศรัทธาที่ผู้คนจะมีให้กับสิ่งที่ตนเชื่อถือ ก็ปรากฏอยู่ในองค์จตุคามรามเทพเช่นกัน เพราะนับจากการสร้างศาลหลักเมืองนครฯ ในปี พ.ศ. 2530 นั้น องค์จตุคามรามเทพได้แสดงอิทธิฤทธิ์ประทานโชคลาภแก่ผู้มาขอพึ่งพิงเป็นอเนกประการ สิ่งนี้จึงทำให้ชาวบ้านและประชาชนในระดับรากหญ้าซึ่งมีความผูกพันกับสิ่งเหล่านี้ มีความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพมากยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การปรากฏองค์ของจตุคามรามเทพครั้งแรกที่วัดนางพญานั้น มาจากความต้องการของประชาชนที่อยากได้หอยเบอรื

เรื่องของเรื่องมันเริ่มจากการไปขอหอยเบอรืที่วัดนางพญา คนทรงก็บอกนั้น บอกนี้ว่าจะต้องสร้างศาลหลักเมือง ไปเอาไม้ อย่างตอนที่มีการแกะสลักเสาหลักเมือง ก็ปรากฏมีเลขขึ้นที่เสาหลักเมือง แล้วผลพลอยได้มันก็เกิด ผลพลอยได้ของ

การสร้างหลักเมืองเกิด คือตอนนั้นประชาชนมีเงินกันทั่วหน้า นั้นมาจากเลขที่เสาหลักเมือง (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

สำหรับการประทานโชคลาภผ่านการเสี่ยงโชคนั้น จากการศึกษาพบหลายกรณี มีทั้งกรณีที่ “องค์พ่อ” ให้โดยไม่ต้องขอ

พอเราทำแบบตอนนั้น นาคมันดูคล้ายเลข 8 มีสองฝั่ง รวม 9 ตัว หวงงวดนั้น ออก 988 คนก็เลยศรัทธาขึ้นอีก (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

หรือในกรณีที่ขอ เพื่อนำเงินไปบรรเทาความเดือดร้อน ต่างก็ได้รับเช่นเดียวกัน ตอนนั้นไม่มีสแตงค์ก็เลยลองขอท่าน ก็ถูกลอตเตอรี่ 3 ตัว 4 ใบ ตอนนั้นพอมีอะไรเดือดร้อนก็ไหวขอท่าน (ทศไชย ปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

ประการสุดท้ายก็คือ การมีปาฏิหาริย์อันเป็นเครื่องยืนยันถึงอิทธิฤทธิ์อันวิเศษ เป็นความยิ่งใหญ่เหนือธรรมชาติ ซึ่งมักปรากฏในพิธีกรรมหรือการบวงสรวงเกี่ยวกับองค์จตุคามรามเทพ การมีปาฏิหาริย์ดังกล่าว เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้พบเห็นให้มีความศรัทธาต่อองค์จตุคามรามเทพเป็นทวีคูณ บ่อยครั้งที่การเกิดปาฏิหาริย์ดังกล่าวได้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับการมีความเข้มแข็งของวัตถุมงคล แต่นั่น ย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ถึงเหตุแห่งความศรัทธาของมหาชน ต่อองค์จตุคามรามเทพ ปาฏิหาริย์ส่วนใหญ่ขององค์จตุคามรามเทพนั้น มักเป็นปรากฏการณ์พระอาทิตย์ทรงกลดซึ่งมีความสัมพันธ์กับพระนาม “จันทรภาณุ” อันหมายถึง ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์นั่นเอง ดังหลายเหตุการณ์ เช่น เกิดขึ้นในคราวบวงสรวงทำพิธีจัดสร้างวัตถุมงคลรุ่น รวยล้นฟ้า ณ ศาลหลวงศักดิ์สิทธิ์อำเภอบางแพ

“ในตอนทำพิธีคราวนั้นเกิดพระอาทิตย์ทรงกลด เป็นนิมิตหมายอันดีว่า จะเกิดความสำเร็จ” (เพ็ญศรี ตันติสุทธิเวช, สัมภาษณ์)

หรืออย่างในกรณีของรุ่นพระบารมีร่มไทร ก็เกิดเหตุการณ์พระอาทิตย์ทรงกลด ขณะบอกกล่าวขออนุญาตจัดสร้างวัตถุมงคลต่อองค์จตุคามรามเทพเช่นเดียวกัน

รุ่น พระบารมีร่มไทร ตอนนั้นฝันว่า เห็นในหลวงเสด็จศาลหลวงต้นไทร แล้วทรงกล้องถ่ายรูปเห็นตำรวจคนหนึ่งแขวนจตุคาม เลยจำแบบไว้ แล้วมาออกแบบ คือเขียนทิ้งไว้ ต่อมาทำเป็นโปสเตอร์ ก็ตั้งใจอธิษฐานบอกกล่าวองค์พ่อท่าน ตอนไปขออนุญาตท่าน พระอาทิตย์ทรงกลด (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

1.2 ทัศนคติต่อองค์จตุคามรามเทพ

กระบวนการของทุนทางสังคมสามารถเริ่มต้นได้ในหลายรูปแบบ มีทั้งส่วนที่มีมาตั้งแต่เดิม อันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่ผู้คนหรือ

ชุมชนได้สืบทอดมาจากบรรพชนในอดีต นอกจากนั้น ระบบความคิดอีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสิ่ง
ที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ศรัทธา และค่านิยมด้วย

ดังนั้นทัศนคติของผู้ศรัทธาในองค์ตุคามรามเทพ จึงมีความสำคัญโดยตรงต่อ
การอธิบายการเริ่มต้นกระบวนการของทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากองค์ตุคามรามเทพ ในฐานะที่
ทัศนคติเกิดจากการหลอมรวมระบบความคิดทั้งหมดของคนผู้ใช้ทุนทางสังคมนั้นเอง ผลจากการ
ศึกษาทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายได้สะท้อนให้เห็นมุมมองต่อองค์ตุคามรามเทพ ทั้งในมิติ
ที่ได้รับการสืบทอดจากอดีต และการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยผู้ศึกษาได้จำแนกออกเป็นสองกลุ่ม
ดังนี้ คือ

1.2.1 ทัศนคติต่อองค์ตุคามรามเทพในมิติเชิงประวัติศาสตร์

ทัศนคติในมิติดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาท ที่มา และฐานะของ
องค์ตุคามรามเทพตามอย่างของความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือคนรุ่นก่อนโดย
ตรง ลักษณะของทัศนคตินี้ เป็นการมององค์ตุคามรามเทพในลักษณะสถิต คือ ไม่มีการเคลื่อนไหว
ไหวและคงบทบาทหน้าที่ในลักษณะดั้งเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่เดิมมีการหน้าที่ที่อย่างไร
ก็ยังคงเป็นอย่างนั้น ทัศนคติดังกล่าวทำให้เห็นถึงการสืบทอดประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและ
ตัวตนดั้งเดิมของทุนทางสังคมนั้น ๆ ทัศนคติเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างหลักของทุนทางสังคม
ทัศนคติดังกล่าว ส่วนใหญ่มีต่อองค์ตุคามรามเทพในลักษณะของการเป็นเทพารักษ์ หรือ
ดวงพระวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่อารักขาพระมหาธาตุเจดีย์ ปกป้องพุทธศาสนิกชน คุ้มครองเมือง
นครศรีธรรมราช ทัศนคติเหล่านี้ สะท้อนผ่านการแสดงความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

ตุคามรามเทพเป็นกษัตริย์โบราณ สมัยศรีวิชัย ตามที่เล่าขาน ท่านมาสร้างเมือง
นครศรีธรรมราช สร้างพระธาตุไปด้วย ต่อมาคนรุ่นหลังเขาก็เชิญขึ้นเป็นเทพสอง
องค์ ท่านเป็นกษัตริย์สองพี่น้องที่ได้เชิญมาเฝ้าองค์พระบรมธาตุเจดีย์ (พระเทพ
วินยาภรณ์ (สมปอง ปญญาทีโป), สัมภาษณ์)

“ทำวตุคาม ทำวรามเทพ เป็นเทพที่รักษาพระมหาธาตุ เป็นผู้ครองเมืองนครฯ
เมื่อท่านสิ้นพระชนม์ก็ได้จุติมาเป็นองค์ตุคาม ตามมารักษาเมืองนครฯ เมื่อสร้างพระบรมธาตุก็
สร้างเทพ ให้มีเทพรักษา” (พระมหาไมตรี ปภาวตโน, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ทัศนะต่อองค์ตุคามรามเทพ ในมิติของการเป็นเปรียบเทียบ
ตามแนวทางในพระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นมุมมองในลักษณะดั้งเดิม ได้แก่

เราเปรียบท่านเหมือนพระโพธิสัตว์ ที่คุ้มครองรักษา อำนาจสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้
แก่ผู้นับถือ พระโพธิสัตว์ท่านต้องบำเพ็ญบารมี อย่างองค์ตุคามรามเทพท่านก็

ย่อมบำเพ็ญ ตอนนี้งานบำเพ็ญทานบารมี กล่าวคือท่านทำทาน ให้ในสิ่งอันเป็นที่ต้องการของผู้คน เรามองอย่างนี้ (พระมหาโมคคัลโล ปภากตโน, สัมภาษณ์)

ทัศนคติดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการมองสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะของความเป็นทุนทางสังคมอย่างดั้งเดิม ตามแนวทางที่ได้รับการถ่ายทอดและสั่งสมมาจากคนรุ่นก่อน ซึ่งทัศนคติเช่นนี้ เปรียบเช่นแกนหลักในการตั้งอยู่ของทุนทางสังคมที่มีมาแต่เดิม และถือได้ว่าเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในอนาคตของทุนทางสังคมนั้น ๆ

1.2.2 ทัศนคติต่อองค์จตุคามรามเทพในมิติเชิงวิวัฒนาการ

ทัศนคติในมิติดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบันของผู้ศรัทธา ผ่านการผสมผสานและตกผลึกทางความคิดเข้ากับทัศนคติในเชิงประวัติศาสตร์ที่รับรู้มาก่อนเข้ากับปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัยที่ดำเนินอยู่ ซึ่งก่อให้เกิดมุมมองใหม่ต่อสิ่งที่รับรู้อยู่เดิม อาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติในลักษณะดังกล่าวได้วิวัฒนาการและต่อยอดมาจากทัศนคติในเชิงประวัติศาสตร์แล้วก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ของทัศนคติซึ่งมีความเป็นพลวัตมากขึ้น มีความเคลื่อนไหว และนำไปสู่การนำเสนอมุมมองที่ตอบรับกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยทัศนคติเชิงวิวัฒนาการนี้ ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงทุนทางสังคมจากช่วงเวลาหนึ่งไปสู่อีกช่วงเวลาหนึ่ง เปรียบเช่นการเพิ่มเติมองค์ประกอบย่อยที่เข้ากับยุคสมัยให้กับโครงสร้างหลักของทุนทางสังคมดั้งเดิม ทัศนคติในกลุ่มนี้ มีต่อองค์จตุคามรามเทพในแง่ของการเปลี่ยนแปลงหรือปรับบทบาทให้เข้ากับยุคสมัยหรือความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีการหน้าทีอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการเป็นเทพารักษ์หรือพระเทวโพิธสัตว์ ดังตัวอย่าง

“เป็นเทพที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยรักษาบ้านรักษาเมืองในสมัยที่สร้างพระมหาธาตุ ท่านก็ยังอยู่ ต่อมาวันนี้ท่านเปลี่ยนหน้าที่เปลี่ยนบทบาทมาเป็นการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ช่วยให้อคนมีงานทำ มีอาชีพ บ้านเมืองสงบสุข องค์พ่อจตุคามนั่นแหละไปช่วย” (พระครูพิศิษฐ์อรรถการ, สัมภาษณ์)

ทัศนคติดังกล่าวสื่อให้เห็นว่าองค์จตุคามรามเทพได้เปลี่ยนแปลงบทบาทและการหน้าที่ไปจากเดิม กล่าวคือนอกเหนือจากการเป็นเทพารักษ์แล้ว ในปัจจุบันกลับมีส่วนในการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่บ้านเมืองและผู้ศรัทธา อันถือว่าเป็นพลวัตเชิงการหน้าที่ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงในทัศนคติดังกล่าวถือได้ว่า มีส่วนช่วยให้ทุนทางสังคมสามารถดำรงอยู่และส่งผ่านไปยังคนร่วมสมัยได้ โดยที่ความเชื่อในเชิงประวัติก็ได้ได้รับการรักษาไว้เช่นกัน

1.3 ลักษณะองค์ประกอบของทุนทางสังคมในองค์จตุคามรามเทพ

วรวิทย์ โธมรัตน์พันธ์ (2548, น. 58-59) กล่าวถึงองค์ประกอบของทุนทางสังคมซึ่งประกอบไปด้วยด้านหลัก ๆ ดังนี้ คือ การมีศาสนธรรม คุณธรรมและจริยธรรม การมีส่วนร่วมกระตุ้นให้

เกิดความมีสำนึกในท้องถิ่น การใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล การใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และการดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน องค์ประกอบดังกล่าวที่มีอยู่ในองค์จตุคามรามเทพ สามารถจำแนกตามที่พบในการศึกษาครั้งนี้ ได้ดังนี้

1.3.1 การรู้จักหยุด รู้จักพอ

ความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพส่งผลต่อการรู้จักหยุด รู้จักพอและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จริยธรรมของประชาชน กลุ่มผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพมีแนวคิดที่มุ่งเน้นไปยังการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้หลักสำคัญของผู้บูชาองค์จตุคามรามเทพก็คือ การมีสัจจะ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากมักจะย้ำอยู่เสมอว่า เราต้องมีสัจจะต่อองค์พ่อ เมื่อเราขอได้ไหว้รับสิ่งใดก็ตามที่เราได้ขอขององค์จตุคามรามเทพไว้ ก็ควรจะต้องรักษาคำสัตย์ที่ให้ไว้กับพระองค์ ไม่ละโมภโลกมาก รู้จักหยุด รู้จักพอ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้ศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพเชื่อว่า เมื่อได้รับในสิ่งที่ปรารถนาจากองค์พ่อแล้ว ต้องทำความดีหรือสร้างกอกุศลอุทิศถวายเป็นเครื่องบูชาท่าน ซึ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ผู้ศรัทธามีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น ได้รับการกล่อมเกลாதองอ้อมจากการบูชาขององค์จตุคามรามเทพ นอกจากนี้ผู้จัดสร้างวัตถุมงคล จตุคามรามเทพ การมีคุณธรรมและรักษาสัจจะในการจัดทำวัตถุมงคลล้วนถือเป็นสิ่งสำคัญ ดังจะเห็นได้จากรุ่นที่ประสบความสำเร็จล้วนมีสัจจะเป็นที่ตั้ง และเป็นเจตนาอันบริสุทธิ์อย่างแท้จริง

ทำมาหลายรุ่น รุ่นที่มีชื่อเสียงคือเงินไหลมา เป็นที่รู้จักของญาติโยม วัดทำเองนี้ได้เปรียบตรงที่ไม่มีนายทุน จริง ๆ แล้วมันคือการลดต้นทุนนั่นแหละ แล้วเราออกไม่แพง ตอนนั้นขนาด 5 เซนติเมตร ออกให้บูชา 99 บาท 3.5 เซนติเมตร 33 บาท ถ้าว่ากันตามกระแสนิยมหรือตามข้างนอกนี่ถือว่าไม่แพงนะ ข้างนอกหาเช่าบูชากันเป็นร้อยเป็นพัน แต่ในวัดออกให้บูชาราคาเท่านี้ พอหมดแล้วไม่มีการทำเพิ่มเมื่อเสร็จพิธีแล้ว ต้องมีสัจจะ องค์จตุคามท่านรักษาสัจจะ เราได้เงินแล้วเราก็ทำตามวัตถุประสงค์ เทพเห็นคนที่เช่าบูชาเห็น ถ้าเรามีสัจจะ ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนบุคคล เทพสามารถที่จะบันดาลให้ได้ (พระมหาไมตรี ปภารตโน, สัมภาษณ์)

สิ่งต่อมาที่สะท้อนออกมาจากผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพก็คือ เมื่อใดก็ตามที่ผู้ศรัทธามีกิเลส มีความโลภมาก เมื่อนั้น จตุคามรามเทพยอมไม่ช่วยเหลือหรือดลบันดาลในสิ่งที่ขอ เช่นนั้น การลดความโลภโมโหสัน และรู้ที่จะมีความสุขจิตในการดำเนินชีวิต จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งของความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพ

“คนเรานี้พอมีความโลภมาก องค์พ่อไม่ช่วย เมื่อมีกิเลส องค์พ่อจะไม่ช่วยคนมีกิเลส มีความโลภ” (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

ความเชื่อดังกล่าวมิได้จำกัดเฉพาะแต่กับผู้นุชาอารยบุคคลเท่านั้น หากแต่การสร้างวัตถุมงคลด้วยใจที่หวังผลประโยชน์ มีความโลภเข้ามาครอบงำ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ก็มักประสบความล้มเหลวเช่นเดียวกัน เพราะขาดความสุจริตในจิตใจ

“สร้างมากขึ้น แล้วโลกไป มีของปลอม ของเก๊ออกมาเยอะ อย่างที่บอกว่าคุณถ้าไม่ถูกไม่ควร ไม่สุจริตของค์จตุคามท่านไม่ช่วย สุดท้ายพอทำเยอะเกิน ใจโลกก็แย่” (ทศไชยปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ การมีความเคารพในองค์จตุคามรามเทพ ได้สื่อให้เห็นว่า ทราบไตก็ตามที่คนยึดมั่นในองค์จตุคามรามเทพ นั้นย่อมเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งว่า เขาเหล่านั้นจะยังคงยึดมั่นในความดี และทำความดีต่อไป ถึงแม้ว่าการทำความดีดังกล่าวจะอยู่ในรูปแบบของการขอพรต่อองค์จตุคามรามเทพก็ตาม จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า การมีความศรัทธาต่อองค์พ่อ คือการยึดมั่นต่อความดี

“แต่การยึดองค์พ่อเป็นสิ่งดี ถ้าอยากจะได้ดี ต้องทำความดีต่อไป ถ้าคนนับถือองค์พ่อก็จะยึดมั่นในการทำความดี คนที่นับถือองค์พ่อหรือมีความเชื่อในองค์พ่อจะปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ” (วิชา ทรรพคช, สัมภาษณ์)

การยึดมั่นในความดีนั้น ย่อมสามารถที่พัฒนาคุณภาพจิตใจทั้งต่อปัจเจกครอบครัว และต่อไปยังสังคมของตนได้ สิ่งเหล่านี้คือความสอดคล้องกันของกลไกในศรัทธาที่ประชาชนมีต่อองค์จตุคามรามเทพ

จตุคามรามเทพเป็นกษัตริย์โบราณ เมื่อมีความเชื่อแล้วก็ทำให้เขาสามารถยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เมื่อเขารู้จักเข้าใจว่า กษัตริย์เป็นผู้บำเพ็ญบารมี ทำให้คนในสังคมรู้สึกต้องการสร้าง ความดี เทพจตุคามคือผู้บำเพ็ญความดี จึงมีอนุสาวรีย์ขึ้นมา พอศรัทธาเห็นว่าเทพนี้รักษาพระพุทธศาสนาอยู่ก็เป็นแหล่งของคุณงามความดี (พระเทพวินยาภรณ์ (สมปอง ปญญาทีโป), สัมภาษณ์)

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ ในผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ เมื่อได้รับในสิ่งที่ตนขอจากองค์จตุคามแล้ว การรู้จักหยุด รู้จักพอใจในสิ่งที่ได้รับ หรือการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมแก่สภาพ ไม่ชวนชววยจนเกินพอดี เป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังและพัฒนาไปพร้อมกับศรัทธาของตน

องค์พ่อท่านช่วยผมหลายเรื่อง แต่ก่อนหน้าผมอยู่บ้านหลวงนะ ไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง วันหนึ่งมาตุ๊กก็เห็นว่าเรามีรุ่น 30 อยู่ ลองถามใครเขาก็บอก ว่าเก็บไว้ก็ไม่ได้ทำอะไร ขายออกเถอะ ก็ตัดสินใจขายไป ได้เงินมามาก สุดท้ายก็ซื้อบ้านอยู่ มีบ้านเป็นของตัวเอง ก็เหมือนกับว่าองค์พ่อท่านช่วย

เรา ช่วยจริง ๆ ให้เป็นผลทันตา พอเราได้แล้วก็รู้สึกว่าจะต้องหยุดต้องพอ (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

แม้ในการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับจิตตาคามรามเทพเอง ผู้ศรัทธาหรือเลี้ยงชีพด้วยองค์จตุคามรามเทพต่างก็มีความคิดที่เป็นไปในลักษณะเดียวกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า การรู้จักหยุด รู้จักพอเมื่อได้รับในสิ่งที่องค์จตุคามรามเทพประทานให้ เป็นคุณธรรมที่ปรากฏแก่ผู้ศรัทธาที่เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร

คิดถึงในช่วงที่บูมนี้คนเยอะมาก คนจะมาเมืองนครฯ เยอะ ช่วงนั้นที่ร้านมีรายได้ไม่ต่ำกว่าวันละ 10,000 บาทต่อวัน แต่ว่าตอนนี้ก็จะเหลือประมาณ 25-30 เปอร์เซ็นต์ของทั้งหมด บางวันนี้จะขายไม่ออกเลย ไม่บูมเหมือนเดิม พอเป็นอย่างนี้แล้ว รายได้ตกลงมาเยอะ แต่ว่าก็ไม่เสียหายอะไร ตอนนั้นองค์จตุคามก็ให้มามากแล้ว ถึงตอนนี้จะซบเซาลงก็ไม่ใช่ไร ก็รู้ว่าต้องรู้จักหยุด รู้จักพอ (รัชดา สมบรรดาล, สัมภาษณ์)

บางคนรวย บางคนหมด ถ้าไม่รู้จักพอท่านก็เอาคืน ท่านช่วยให้ดีขึ้นพอโลกมากนักท่านเอาคืนได้ ไม่เฉพาะกับร้านค้า คนก็เหมือนกัน เวลาเราบูชาต้องมีสัจจะ ทำดี หมั่นเพียร ไม่โลภ รู้จักพอ ถึงเวลาท่านก็ช่วย ท่านอยู่กับเมืองนครฯ มาไม่รู้กี่ร้อยปี ท่านช่วยคนนครฯ (ทศไชย ปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

จากลักษณะข้างต้น จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการมีศาสนธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ที่ปรากฏอยู่ในองค์จตุคามรามเทพ ในการนี้ผู้ศึกษาได้สังเกตเห็นถึงลักษณะอย่างหนึ่งของคุณธรรมที่ชัดเจนในองค์จตุคามรามเทพ ได้แก่ หิริโหดตปปะ คือ ความเกรงกลัวและความละอายต่อบาป อันถือเป็นคุณธรรมที่สร้างคนให้เป็นเทวดา トラบโดที่ผู้ศรัทธายึดถือในความดีขององค์จตุคามรามเทพ ก็ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า เขาเหล่านั้น อย่างน้อยก็ยังมีคุณความดีที่ไม่ขาดไปจากใจให้ยึดเหนี่ยว

1.3.2 การมีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดความมีสำนึกในท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดความมีสำนึกในท้องถิ่นนั้น สะท้อนออกมาให้เห็นในหลายรูปแบบ แต่ส่วนใหญ่มักเป็นไปในลักษณะของความภูมิใจ การรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และห่วงใยในมรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนภูมิปัญญาที่ได้รับการสั่งสม การมีความสำนึกในท้องถิ่นดังกล่าว นำไปสู่การหาวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ทั้งนี้การศรัทธาในจตุคามรามเทพสามารถที่จะกระตุ้นให้เกิดความสำนึกในความเป็นชาวนครศรีธรรมราชร่วมกัน มีความห่วงใยในองค์จตุคามรามเทพ และคิดหาแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของเมืองนครศรีธรรมราชให้ยั่งยืน รวมถึงการจัดการ

กระบวนการในการพึ่งพาองค์จตุคามรามเทพในระยะยาว โดยมากความมีสำนึกดังกล่าว ถูกสะท้อนออกมาว่า จตุคามรามเทพ เป็นของ"ที่นี่" เป็นของชาวนครฯ

จตุคามเป็นทุนทางสังคมของที่นี่ พอมาขอยืมกันมากไปเข้าก็เลยทำให้ แหล่งกำเนิดไม่เหลืออะไร มันดึงศรัทธาออกไปไม่ตรงลงมาที่นคร ในนคร เป็นแหล่งกำเนิด จตุคามรามเทพทำให้ทุกคนได้รับผลจากความศรัทธาใน องค์ท่าน แหล่งกำเนิดนี้มาจากตำนาน มันอยู่ในความรู้ ความคิดของความ เป็นคนนครฯ (มณี บุญคง, สัมภาษณ์)

เราพูดได้เลยว่า องค์พ่อเป็นของคนนครฯ เมืองนครฯ จังหวัดอื่นที่เอาไปเรา พูดได้ว่า นี่มันไม่ใช่ของคุณ จังหวัดอื่น ๆ ก็เอาแค่จุดขายของความเป็นองค์ พ่อไป แล้วเอาอะไรต่อมิอะไรของแต่ละจังหวัดอิงเข้าไป อย่างของเมือง นครฯนี้เรามีพระมหาธาตุ มีจตุคามเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นของคู่บ้านคู่เมือง อยู่แล้ว มันยังยืนยันว่า เป็นความภูมิใจ (วิระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

การกระตุ้นให้เกิดความมีสำนึกในท้องถิ่นดังกล่าวนำไปสู่การมีความรู้สึก หวงแหนและหาแนวทางในการรักษาทุนทางสังคมนั้นไว้ และในขณะเดียวกันยังได้ กระจายไปสู่ การค้นหาความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอื่น ๆ ในท้องถิ่นด้วย

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บรรพบุรุษสร้างให้ชาวนครฯ นี้มีมาก มากกว่าองค์จตุคาม เรามีพระพวย พระแอด พระปัญญา สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมที่เรามีอยู่ ทั้งนี้ ตอนนี้อาตมาทุนทางสังคมของบรรพบุรุษมาช่วย ในเมื่อท่านกลับมา ช่วยเราไม่ได้เหมือนอย่างแต่ก่อนแต่ที่ท่านฝากทุนเหล่านี้ไว้ให้ อาตมาภาพ เสนอว่า ถ้าเป็นมิติของคนนครฯ ต้องอนุรักษ์ไว้ให้คนนครฯ ได้ใช้ไปนาน ๆ (พระครูพิศิษฐ์คณาทร, สัมภาษณ์)

1.3.3 การใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้ถูกสะท้อนออกมาผ่าน ระบบพิธีกรรมความเชื่อ ตลอดจนระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่าการใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่จะอ้างอิงกับตำนานโบราณ ความเชื่อที่ก่อให้เกิดศรั มงคล ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีความเกี่ยวข้องกับเฉพาะองค์จตุคามรามเทพเท่านั้น หากยังเชื่อมโยงถึง ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช พระเจ้าศรีธรรมมาไตรราช สำนักเรียนวิชาอาคม ความเชื่อเกี่ยวกับพิธี ปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้ผู้ศึกษาพบเห็นได้ทั้งจากการประกอบพิธีกรรมการพุทธา-เทวภิเษก ตลอดจน จากคำบอกเล่าของผู้เกี่ยวข้องกับองค์จตุคามรามเทพอีกด้วย การใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ที่ปรากฏก็เช่น ตราเมืองนครศรีธรรมราช หรือที่เรียกว่า ตรา 12 นักษัตร เงินตราโมหรือหัวนอโม สิ่งเหล่านี้จะปรากฏรูปแบบในวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ

ส่วนด้านหลังเหรียญเป็นรูปต้นไทรกับพระบรมธาตุ มีรูป 12 นักษัตริย์ เราเอาตราตามที่หน้าศาลากลางเลย มันหันไปทางเดียวกันหมดคือสามัคคีกัน บางรุ่นเอามาประจันหน้ากัน อันนั้นก็ผิดไปจากตราเมืองนครฯ นอกนั้นก็มียกหวนอโม หรือหวนโม โปรยไปโดยรอบ เหมือนอย่างตำนานที่ว่าพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชท่านสร้างหวนอโมโปรยไปรอบเมืองนครฯเพื่อไล่ใช้ห้าในสมัยโบราณ ก็เอาตรงนี้มาใส่จะได้เหมือนกับกำกันความเจ็บป่วย (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

ดังนั้นเวลาทำก็เอาที่มาที่ไปที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ ทำไมต้องมีหวนโม ในวัดมุงคลจตุคาม เราต้องตอบได้ ว่ามีที่มาทางประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องในสมัยพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชที่ใช้ดับโรคไข้ห้า ท่านสร้างหวนโมขึ้นมาแล้วหว่านไปรอบเมือง แก้เคล็ดอะไรได้ เราต้องอิงกับประวัติศาสตร์ มันมีที่มา (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

ความคำนึงถึงความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดและบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง วัดมุงคลจตุคามรามเทพที่ผ่านกระบวนการวิจิตรคิดดังกล่าวจึงเป็นวัตถุประสงค์แห่งความเป็นทุนทางสังคมที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ทางภูมิปัญญา นอกจากนี้การได้ถ่ายทอดชุดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะอื่น ๆ เช่น การจัดทำข้าวของเครื่องใช้ในพิธี การส่งผ่านความรู้และภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ก็พบได้ในการศึกษาครั้งนี้เช่นกัน ส่วนมากอยู่ในรูปแบบของการฝึกให้เยาวชนได้เรียนรู้และทำตามเพื่อวันหนึ่ง จะได้นำความรู้ที่ถ่ายทอดไปตามการเติบโตใหญ่ของตน การฝึกเน้นให้เข้าร่วมพิธี การทำอุปกรณ์ในการประกอบพิธีพุทธา-เทวภิเษก จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำหน้าทีนี้

“งานเราก็จะเชิญพระองค์ใหญ่ ๆ แล้วก็ให้พระที่เป็นเณรมาร่วมปรกอีก 200 องค์ มีความคิดว่า พระเณรในวันนี้จะเติบโตต่อไป ในวันข้างหน้าก็สามารถมีส่วนร่วม ดังนั้นต้องได้เห็น ได้ร่วมพิธีไว้สืบทอด” (เพ็ญศรี ต้นดิสุทธิเวช, สัมภาษณ์)

“เราจะหัดให้เณรได้เรียนรู้ภูมิปัญญาไว้สืบทอด อย่างเวลาที่ทำเทียนชัยสูงเท่าเจ้าพิธี หรือเทียนเท่ารอบศีร์ษะ ก็ให้เณรหัดหล่อหัดทำเลย เอาท่อพีวีซีมา ตั่งใส่ หลอมขี้ผึ้ง เท เย็นแล้วผ่าเอาเทียนชัยออกมา อันนี้ให้ทำเป็น สืบสานภูมิปัญญาไว้ ก็ช่วยกันรักษา” (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น ภูมิปัญญาและความรู้ท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมเย็น หรือการมีอาคมเข้มขลังในการเผชิญกับภัยอันตรายต่าง ๆ ก็ได้รับความสนใจและนำกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งผ่านการจัดสร้างวัดมุงคลจตุคามรามเทพ เราจะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์มงคล อันเกิดจากการให้ความหมายทางภูมิปัญญา เช่น มะพร้าวคือความอุดมสมบูรณ์ ข้าวโพดข้าวเหนียวแทน

ความอยู่ยง ความรู้และภูมิปัญญาที่กำลังเลือนหายเหล่านี้ก็กลับมาชีวิตอีกครั้ง ด้วยองค์ตุคาม
รามเทพ

หรืออย่างเรื่องของมวลสาร ไม่มีมวลสารพุทธคุณ ไปเอาแบ่งบ้างปูนบ้างมา
ใส่สีก็เอาสีใส่ลงไป เหมือนอย่างสร้างหลวงปู่ทวดทำไมต้องมีดินกากยา
ยักษ์ มันมีความเกี่ยวข้องมีความขลัง มีพุทธคุณ อย่างเวลาเราสร้างนี้
สีแดงมาจากอิฐโบราณ ก็เที่ยวไปเสาะแสวงหามา สีดำได้จากกะลา
มะพร้าวเผา มันมีความหมาย มะพร้าวนี้หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ หรือ
อย่างสายขุนพันธ์ ทำไมต้องใส่ข้าวเหนียว ข้าวโพด ข้าวเหนียวมันมีความ
หมายว่า เข้าเหนียว ไม่เข้า คือ มันเหนียว ข้าวโพดนี้ ภาษาใต้เราว่า คงใส่
ข้าวโพดใส่ข้าวเหนียวมันจึง คง-เข้าเหนียว เป็นอยู่ยงคงกระพัน ทุกอย่าง
มันมีความหมายหมด เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมา (สมพร ปานดำ,
สัมภาษณ์)

นอกจากนี้การฟื้นฟูมรดกทางความรู้และภูมิปัญญาที่ต้องการผู้สืบทอด ก็
กลับมาใช้ชีวิตชีวาและได้รับการเอาใจใส่ เราพบการกลับมาของพราหมณ์เมืองนครฯ และการ
กล่าวขานถึงสำนักวิชาเข่าอ้อ ซึ่งเปรียบเสมือนตักศิลาของภาคใต้

จตุคามเป็นทุน ถ้าไม่มีทุนตัวนี้ ซึ่งเป็นทุนของภูมิปัญญาท้องถิ่น เราจะไม่
ได้เห็นการพัฒนาหรือการพึ่งตนเองของคนเลย อย่างตอนนี้มีพราหมณ์เกิด
ขึ้น สำนักเข่าอ้อดังขึ้นมาอีก พระสงฆ์องค์เจ้าก็ต้องใช้วิชาความรู้ในทางที่
บรรพบุรุษได้สั่งสมกันมา สำนักเข่าอ้อ ตอนนี้ฟื้นขึ้นมาเลย เพราะเป็นต้น
กำเนิดของสิ่งนี้ (พระครูพิศิษฐ์คณาทร, สัมภาษณ์)

สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อ
องค์จตุคามรามเทพ ซึ่งมีส่วนช่วยจรรโลงให้ชุดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการอนุรักษ์และ
สืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง อาจกล่าวได้ว่าจตุคามรามเทพเปรียบเสมือนเครื่องมือในการกระตุ้นเตือน
ความทรงจำทางภูมิปัญญาให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งอย่างเป็นกระบวนการ ค่อยเป็นค่อยไป ความ
รับผิดชอบและการตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาเหล่านี้ ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า ทรายบดที่
ทุนทางสังคมยังรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ได้ ประวัติศาสตร์ทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นย่อมดำรงอยู่สืบไป

1.3.4 การใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล

การสร้างวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ หรือการเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
จตุคามรามเทพ มีส่วนช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคลเกิดขึ้นเป็นจำนวน
มาก การใช้ทรัพยากรบุคคลมีปรากฏในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลเพียง
บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นเหมือนเสาหลักหรือกุญแจสำคัญไปสู่ความสำเร็จวัตถุ

ประสงค์ เช่น พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ซึ่งถือเป็นทรัพยากรบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ความสำเร็จ จตุคามรามเทพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ในบริบทที่เกี่ยวข้อง ได้รับความสนใจ ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญเช่นนี้ มักถูกกล่าวขานถึงและอ้างอิงบ่อยครั้ง รวมถึงเป็นชื่อแรกที่ถูกนึกถึง เช่น

“อย่างในปี 30 ตอนนั้นก็รู้จักองค์ท่านตั้งแต่ตอนแรกเลย มีส่วนรับรู้ตลอด สร้างปี 30 หารายได้สร้างศาลหลักเมือง ท่านขุนพันธ์ เริ่มก่อน ตอนนั้นเริ่มต้นจากวัดนางพญา แล้วก็ค่อยขยายออกมาเป็นขั้น ๆ” (เพ็ญศรี ตันติสุทธิเวช, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ การยืนยันถึงการเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ และมีบารมีหรือระบบเครือข่ายซึ่งสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ได้ ก็มีปรากฏอยู่ด้วยเช่นเดียวกัน

“คุณเล็ก ลูกชายท่านขุนพันธ์ มาช่วยนำท่อม ก็ได้อาศัยบารมีของพ่อ คือ พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ชาวบ้านธรรมดาไม่มีกำลัง อันนี้เป็นการช่วยเหลือ เป็นสิ่งที่ดี” (เพ็ญศรี ตันติสุทธิเวช, สัมภาษณ์)

แม้แต่การสร้างเสาและศาลหลักเมือง การใช้ทรัพยากรบุคคลสำคัญ เช่น พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษาราชเดช ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนออกให้ผู้ที่ศึกษาได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรบุคคลท่านนี้

“พอเรามามองดู ก็จะเห็นว่าจังหวัดอื่นเขามีหลักเมือง แต่จังหวัดนครศรีฯ ไม่มี ก่อนหน้านี้ไม่มีหลักเมือง ที่สร้างได้เพราะคนทรงส่วนหนึ่ง คนทรงคอยบอกทางออกให้ ไปสิไปหา ขุนพันธ์รักษาราชเดช ในฐานะของจอมขมังเวทย์ ถึงเวลาจะสร้างได้เอง” (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้ว ยังพบว่า มีบุคคลจำนวนไม่น้อยที่ผันตัวเองกลายมาเป็นผู้ประสานทรัพยากรบุคคลให้กับผู้อื่น โดยที่ก่อนหน้านี้บุคคลดังกล่าวอาจมีหน้าที่การงานหรือความรับผิดชอบที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายหรือการประสานเครือข่ายทรัพยากรบุคคลเลย แต่ทว่า ความเกี่ยวพันกับองค์จตุคามรามเทพ ได้สร้างบทบาทนั้นให้เกิดขึ้นจนในที่สุด ก็เกิดเป็นการสร้างเครือข่ายขนาดใหญ่ที่ยืดเหนียวผู้คนไว้ได้ สิ่งที่ปรากฏขึ้นจึงเป็นเครื่องยืนยันถึงการเกิดขึ้นของการใช้ทรัพยากรบุคคลและการสร้างเครือข่ายบุคคลใหม่ ๆ ให้มีขึ้นไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ผมช่วยนี้ นักธุรกิจไม่มานะ ส่วนราชการ วัดวาอาราม เขามา เขามีความเชื่อมั่นในฐานะที่เราอยู่กับราชการ มีผู้บังคับบัญชาตามด้วย ก็ไว้ใจได้ พอมีความรู้ แล้วอีกอย่างผมรู้จักกับพระผู้ใหญ่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชทุกวัด ท่านจะเมตตาเรา แล้วคือ ผมเองมีปฏิสัมพันธ์กับพระผู้ใหญ่ ท่านจะทำเพื่ออะไร วัดอุปประสงค์อะไร ท่านก็บอกเรา คราวนี้ ผมเลยกลายเป็นตัวกลางใน

การทำตุคาม นิมนต์พระ เชิญพรหมณ์ เข้าเดินทำเยอะเยอะไปหมด ถึงเวลามาติดต่อก็ช่วยหา ช่วยประสานงานให้ (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์) ในช่วงที่ตุคามบูมนั้น พวกลูกน้องไปทำตุคามต่าง ๆ เยอะแยะ แต่ผมไม่ยุ่งเลย แต่ว่าจะอนุเคราะห์หมด ให้บริการ คอยดูแลประสานงาน แต่จะนำไปค้าไปขายหรือร่วมหุ้นร่วมทุนอะไรนี้ไม่เอา พระรอบข้างท่านก็ทำกัน เยอะแยะ ผมคิดว่าถ้าทำความดีเสมอต้นเสมอปลายจะประสบความสำเร็จเอง (วิชา ทรรพคช, สัมภาษณ์)

การใช้ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคลที่ผู้ศึกษาได้พบในการศึกษาคั้งนี้ นอกจากการใช้ทรัพยากรบุคคลระดับปัจเจกแล้ว ยังพบว่า การสร้างเครือข่ายทรัพยากรบุคคลผ่านหน่วยงานราชการ หรือองค์กรของรัฐ ก็ได้รับการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาใช้สอยด้วย ดังในการศึกษาคั้งนี้จะเห็นได้ว่าการใช้ระบบเครือข่ายของสถาบันการศึกษา ซึ่งเชื่อมโยงกับระบบความสัมพันธ์ของครูอาจารย์ ศิษย์ปัจจุบัน ศิษย์เก่าหรือต้นสังกัด ดังเช่นกรณีของวิทยาลัยอาชีวศึกษานครศรีธรรมราช ในการจัดสร้างตุคามรวมเทพ รุ่ง เงินทองมั่งมี บารมีเพิ่มพูน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสมทบทุนสร้างอาคารเรียน และอุปกรณ์การศึกษา

ทุนทางสังคมนั้นมันเป็นการประสานเครือข่าย เป็นการพึ่งพากัน เราคิดว่าวิทยาลัยอาชีวศึกษา มันมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เมื่อวัตถุมงคลเข้าไปอยู่ในตลาด มันมีเครือข่ายของมันเองทั้งที่เป็นศิษย์เก่า เครือข่ายอาชีวศึกษาทั่วประเทศ รวมไปถึงเจตนาในการจัดสร้างทั้งหมดทั้งหลายน่าจะทำให้ถึงเป้าหมาย ที่เราวางไว้ได้เมื่อวัตถุมงคลเสร็จแล้วก็น่าจะติดตลาดเป็นที่นิยมของประชาชนเครือข่ายเราดี เป็นองค์กรของรัฐที่มีชื่อเสียง (มณี บุญคง, สัมภาษณ์)

ในขณะที่เดียวกันการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายของหน่วยงานราชการและปัจเจก ดังในกรณีของการจัดสร้างวัตถุมงคลตุคามรวมเทพรุ่งรวลัยฟ้า ก็เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายอันเหนียวแน่นของทุกฝ่ายในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรสาธารณกุศล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับหน่วยงานราชการ ซึ่งในกรณีนี้ คือสถาบันศาลยุติธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ว่าสามารถเกื้อกูลกันและส่งเสริมกันไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ในเวลาต่อมาก็ค่อย ๆ ขยายเครือข่ายให้กว้างขวางออกไป

ที่สร้างนี้รุ่งรวลัยฟ้า สร้างโดยกองทุนส่งเสริมความดี มีก้านนงยุทธ แก้วเขียว ประธานชมรมก้านนงผู้ใหญ่นบ้าน จังหวัดนครศรีฯ เป็นผู้นำ นอกจากนั้นก้านนงยุทธก็เป็นผู้ประนีประนอม ไกล่เกลี่ย ของศาลแขวงนครศรีธรรมราชด้วย แล้วก็พอเริ่มมีกระแสกันมาก ผู้พิพากษาต่าง ๆ ก็เลยคุยกัน ว่าน่าจะสร้างเพื่อหารายได้มาสร้างองค์พระ พระบิดาภุมมาไทยที่

หน้าศาลจังหวัด ซึ่งตอนนี้กำลังสร้างอนุสาวรีย์องค์พระอยู่ หลังจากนั้นต่อมาผู้ว่าฯ ให้ทำอีก เป็นของงานปกครองจังหวัด รุ่งเงินไหลกองทองไหลมา แล้วก็มีรุ่นที่ทำให้สมาคมแม่บ้านมหาดไทย ตรงนี้กลายเป็นงานเพื่อสังคม (เพ็ญศรี ต้นตีสุทธิเวช, สัมภาษณ์)

การใช้ทรัพยากรบุคคลและประสานเครือข่ายบุคคล มิได้มีลักษณะเพียงเท่าที่กล่าวมาเท่านั้น หากแต่ยังมีในรูปแบบอื่น ๆ อีกด้วย เช่น เครือข่ายระหว่างวัด โรงเรียน ชุมชน องค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งขยายขอบเขตออกไปมากกว่าการมองในแง่ของทรัพยากรบุคคลเพียงคนหนึ่งคนใด เช่น พระเทพวินยาภรณ์ ในนามของวัดพระมหาธาตุฯ พระมหาไมตรี ปภาสโร ในนามของวัดพระนคร พระครูพิศิษฐ์คณาทร ในนามของวัดสวนป่า เป็นต้น จุดความรวมเทพจึงเป็นภาพสะท้อนที่ดีของการเกิดและใช้ทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพ สร้างประสิทธิผล และมีการพัฒนาไปสู่การขยายเครือข่ายให้กว้างขวางและเป็นปึกแผ่น พร้อมจะนำไปสู่การมีสร้างความเหนียวแน่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันยังก่อให้เกิดการอ้างอิงเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งและกันในเวลาต่อมา

1.3.5 การให้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ

การให้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏในความศรัทธาต่อองค์จุดความรวมเทพ ที่พบในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่า ภูเขา พืชพันธุ์ อย่างเป็นประโยชน์ซึ่งเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน กล่าวคือเป็นการใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้สอดคล้องกับความต้องการทางจิตใจและการใช้สอย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวมาจัดทำเป็นมวลสารในการสร้างวัตถุมงคลองค์จุดความรวมเทพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สร้างและผู้ศรัทธา โดยผู้ศึกษาพบว่าก่อนที่จะมีการให้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว จะมีการศึกษาที่มาที่ไป คุณประโยชน์และแนวทางในการใช้สอยว่าเป็นเช่นไร และใช้อย่างไรได้บ้าง ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่า เป็นการนำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด พร้อมกับมีกระบวนการจัดการ ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม มิติเหล่านี้เราพบได้ในกระบวนการหามวลสาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรธรรมชาติในเมืองนครฯ

พอมาถึงขั้นหามวลสาร เราต้องไปสำรวจเลยว่า แหล่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญกับชาวนครฯ อยู่ตรงไหนบ้าง แหล่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วประเทศมีตรงไหนบ้าง โดยเฉพาะในภาคใต้จะได้อยู่ที่ไหนก็ต้องไปสำรวจมาให้หมด แล้วขั้นตอนต่อมาของการหามวลสารนี้ต้องตั้งใจเลยว่า เราตั้งวัตถุประสงค์ว่า ต้องมีความเข้มแข็งและศักดิ์สิทธิ์ ไม้นี้ต้องเป็นไม้มงคล ไม้เทพธิดา ไม้ขนุนทอง สักทอง มะขาม ไม้พลับปลา ไม้ขุนพลนั่งแท่น ตะเคียนทองเอามาให้หมด

อย่างนี้ ดอกไม้หอมตั้งชื่อว่าเอา 108 ดอกไม้ต้องมีให้ถึง 100 ชนิด หรืออย่างพวกแร่ธาตุทั้งหลาย ที่มันมีชื่อมีเสียง เราก็เอามา (มณี บัญคง, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ในการศึกษายังได้พบว่า การใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นมวลสารในการจัดสร้างองค์ตุคามรามเทพ ยังมีส่วนช่วยสร้างระบบจิตสำนึกรักบ้านเกิด และการทบทวนบทเรียนในการที่จะระลึกถึงคุณของถิ่นฐานบ้านตน ซึ่งใครจะนึกบ้างว่า มวลสารเพียงส่วนหนึ่งได้สร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นมา

อย่างมวลสารเราไม่เคยรู้อะไรเลย มวลสารนี้จะเอามาจากไหน หามาอย่างไร ก็เลยเอามาถึงที่เราเกิด เราเกิดที่ไหน เรามาจากไหน เราเกิดที่ไหนก็เป็นคนที่นี่ อ.เชียรใหญ่ ระหว่างปากพนัง วัดคงคาวิดี ก็ไปในแหล่งที่เราเกิด จุดที่เราเกิด ไปเจอพระที่เป็นเจ้าอาวาส ก็บอกท่าน ขอให้ท่านช่วย (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

องค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมมิได้ปรากฏมาเพียงสองลักษณะดังได้กล่าวไปข้างต้นเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการศึกษาหาความรู้และค้นคว้าเพื่อให้ได้มาซึ่งอัตถประโยชน์เพิ่มเติมให้สูงสุดและเต็มประสิทธิภาพของทรัพยากรธรรมชาตินั้น เช่น การค้นคว้าถึงคุณประโยชน์ทางเภสัชหรือการบำบัดโรคของมวลสาร จนในที่สุดเกิดการนำมาใช้และเห็นผลได้จริง และสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

คนโบราณไม่ได้คำนึงถึงเรื่องยังไม่เข้าเป็นหลัก ดูอย่างพระท่าเรือ นางตราท่าเรือนี้แต่โบราณมาที่บ้านเขาพระไปฝนหินเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยกินก็หาย ทาแก้พิษก็หายนี่แสดงว่าในเนื้อมวลสารต้องมีสมุนไพรมีคุณทางยานี้เป็นวิทยาศาสตร์ไม่ใช่ไสยศาสตร์ ดังนั้นเวลาเราสร้างพระขึ้นมาเนี่ย มวลสารก็ต้องมีคุณอย่างนั้นบ้างคือสามารถเป็นที่ใช้สอยของชาวบ้านยามเดือดร้อนได้ ก็เลยเอาสมุนไพรรักษาของที่มีคุณทางยาใส่ลงไป ผมบอกให้ให้นะ ใส่ไปเลย ไม้เทพธำโรหรือไม้จวง ถ้าแก้มันหอมมาก แก้หอบ มีคุณหลายอย่าง ตะไคร้ ใส่ยาแก้ปวดลงไปด้วย มันมีประโยชน์ ไม่มีโทษ ผมทำรุ่นหนึ่งมีคนโดนตะขาบกัดแก้ก็เอาพระที่ทำให้เป็นพระท่าเรือที่ทำย้อนยุคมาฝนกับน้ำแล้วก็ทา ปรากฏว่าหาย จริง ๆ เป็นวิทยาศาสตร์ นี่มันเป็นสมุนไพรมะ (ทวี พลายด้วง, สัมภาษณ์)

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องยืนยันถึงการใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็มีการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดการข้อมูลและจัดบันทึกในรายละเอียดของทรัพยากรต่าง ๆ ในท้องถิ่นว่า สามารถหาได้อย่างไร มีคุณประโยชน์อะไรบ้างและสามารถใช้สอยได้อย่างไร

การใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติในการจัดสร้างวัดอุ้มงคลจตุคามรามเทพจึงไม่แตกต่างอะไรกับการศึกษาถึงคุณสมบัติของไม้ที่เหมาะสมจะทำเหมืองฝายในภาคเหนือ การจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากพืชพันธุ์ในป่าชุมชนของภาคอีสาน หรือแม้แต่กับการใช้ประโยชน์จากป่าสมุนไพรในภาคกลาง ซึ่งทุกกรณีที่ถูกกล่าวมาล้วนถือได้ว่า ต่างก็มีลักษณะของความเป็นทุนทางสังคมอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่รู้ใช้ทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่า

1.3.6 การดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน

องค์ประกอบด้านการดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนที่ปรากฏอยู่ในความศรัทธาต่อองค์จตุคามรามเทพ พบว่า องค์จตุคามรามเทพ มีช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เป็นคนบ้านเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นเป็นผลผลิตมาจากการกระตุ้นให้เกิดความมีสำนึกในท้องถิ่น โดยผลการศึกษาที่ค้นพบมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ ประเด็นของการดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นจะมีความโดดเด่นในแง่ของการทำให้จตุคามรามเทพและระบบวิถีคิดในการใช้ทุนทางสังคมขององค์จตุคามรามเทพ ดำรงอยู่ได้ สืบต่อได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือการเสนอให้มีการควบคุมการสร้างวัดอุ้มงคลจตุคามรามเทพอย่างพอเหมาะ และถ้าเป็นไปได้ควรจะทำโดยชาวนครศรีธรรมราช หรือจังหวัดนครศรีธรรมราชเท่านั้น ไม่ควรให้แพร่กระจายไปโดยปราศจากความรู้ความเข้าใจ

มันต้องค่อย ๆ สงวนไว้ใช้ สิ่งเหล่านี้ควรมีลิขสิทธิ์ทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของเรา ต้องให้ลูกหลานได้ใช้ ไม่ใช่เราไม่เปิดใจกว้างนะ แต่อยากให้ชาวนครฯ มีอาชีพ มีทางทำกินอยู่นาน ๆ เราไม่นึกว่าจะเป็นอย่างนี้ มันมาเร็วไปเร็วเกินไป ของเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมที่บรรพบุรุษสร้างให้ ในอนาคตควรมีลิขสิทธิ์ ให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนนครฯ ใครจะสร้างต้องเสียภาษี เอรายได้มาให้เมืองนครฯ เราก็ควรมีมาตรการควบคุม แล้วก็ไม่มุ่งเน้นไปทางเชิงพาณิชย์มากนัก (พระครูพิศิษฐ์คณาทร, สัมภาษณ์) และในขณะนี้ จตุคามรามเทพ ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของเมืองนครศรีธรรมราชอย่างเต็มภาคภูมิ เพราะเหตุที่ จตุคามรามเทพ ในความรับรู้ของชาวนครศรีธรรมราชเองและจังหวัดอื่น ๆ ต่างก็ตระหนักว่า จตุคามรามเทพเป็นของเมืองนครศรีธรรมราช ผู้ใดจะทำการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์จตุคามรามเทพ ก็ล้วนต้องลงมาประกอบพิธีที่นี้ เพื่อให้ความมีอัตลักษณ์ดังกล่าว ได้ไปปรากฏบนวัดอุ้มงคลจตุคามรามเทพที่ถูกสร้าง

แต่ละที่เวลาเขาทำจตุคามก็ไม่เหมือนกับที่เมืองนครฯ ทำ หรือเวลาทำแล้ว ก็ต้องขนมาที่เมืองนครฯ ทำให้คนแห่แหนกันมาเมืองนครฯ มากมาย วัตถุประสงค์ที่สร้างจากเมืองนครฯ ย่อมได้รับการตอบสนองเป็นการมาก เพราะว่าจตุคามเป็นของเมืองนครฯ ที่อื่นต้องมาขอยืมไป ถ้าวัดกิติ หน่วยงานไหนสร้างก็แล้วแต่อันนั้นไม่รู้ แต่การจัดสร้างในนครฯ ยังคงมีกระแสดี ๆ จริง ๆ แล้วองค์จตุคามเป็นของคนทั่วไป แต่ว่าควรให้ชาวนครฯ ได้ใช้ก่อน แล้วแผ่ตามอย่างพอเหมาะ (พระมหาไมตรี ปภาสโร, สัมภาษณ์)

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นการดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชน ที่เกิดขึ้นเนื่องจากความศรัทธาในองค์จตุคามรามเทพ โดยประชาชนผู้ใช้ ทูทางสังคมเป็นผู้คิดหาวิธีในการดำรงอยู่ของวิถีแห่งอัตลักษณ์ดังกล่าว คงไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่ จตุคามรามเทพได้กระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดและความตระหนักในคุณค่าของตัวตน ประวัติศาสตร์และความเป็นมาซึ่งสั่งสมจนกลายเป็นทุนทางสังคมและดำรงอยู่เพื่อลูกหลานในปัจจุบัน การตระหนักและคิดหาวิธีการสงวนรักษาทูทางสังคมนั้นไว้ จึงเป็นการรักษามรดกให้ดำรงอยู่ สืบไปได้

2. การใช้จ่ายจตุคามรามเทพในฐานะของความเป็นทุนทางสังคม

การศึกษาถึงการใช้จ่ายจตุคามรามเทพในฐานะของความเป็นทุนทางสังคม เป็นการศึกษาถึงลักษณะของการใช้จ่ายจตุคามรามเทพในความเป็นทุนที่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม รวมถึงบทบาทของจตุคามรามเทพที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นตัวกลางในการเข้าถึงปัจจัยในการพัฒนาหรือต้นทุนอื่น ๆ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในวงกว้าง โดยเฉพาะกับจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้ ศึกษาผ่านแนวคำถามเกี่ยวกับการได้รับผลจากการบูชาจตุคามรามเทพ และการใช้จ่ายจตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคม โดยมุ่งมองไปที่การส่งผลต่อการประกอบอาชีพและการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้แบบองค์รวม เสนอเป็นรายด้าน ดังนี้

2.1 การใช้จ่ายจตุคามรามเทพที่ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้ของประชาชน

ตลอดระยะเวลาที่เกิดความนิยมในองค์จตุคามรามเทพ ได้ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจในจังหวัดนครศรีธรรมราชและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากจำนวนของเม็ดเงินที่ไหลเข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราชในหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของโรงแรมและธุรกิจที่พักซึ่งมากเป็นประวัติการณ์ การเพิ่มจำนวนเที่ยวบินในจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือ

ธุรกิจการลงทุนอื่น ๆ ในภาพรวมที่ก่อให้เกิดรายได้มวลรวมของชาวนครศรีธรรมราช โดยความเป็นไปดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นจากองค์ุดุคคามาเทศทั้งล้น จึงถือได้ว่า ปรากฎการณดังกล่าว เป็นผลมาจากการใช้จุดคามาเทศเป็นทุนทางสังคม คำบอกเล่าและยืนยันของผู้คนจำนวนมาก ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่ผู้ศึกษาได้รับทราบนั้น ทำให้ผู้ศึกษาซึ่งเป็นคนนอกต้องรู้สึกทึ่งกับทุนทางสังคมใน “องค์พ่อ” ของชาวเมืองนครฯ สภาพอันน่าอัศจรรย์ดังที่กล่าวมาเป็นที่กล่าวขวัญถึงของผู้พบเห็นแทบทุกคน

เมื่อก่อนเมืองนครฯ เป็นเมืองอับ คนมาไหว้พระธาตุแล้วก็เลยไป ไปพักที่สุราษฎร์ หารัดใหญ่ พอกระแสดุคคามาตัง โรงแรมต้องเช่าต้องจอง แต่ก่อนการท่องเที่ยวเมืองนครฯ นี้ต้องรณรงค์มาก ต้องประชาสัมพันธ์มาก แต่พอเจอกระแสดุคคามา ก็ไม่ต้องประชาสัมพันธ์เลย พ่อค้าแม่ค้ามีงานทำกันหมด (พระมหาไมตรี ปภาตโน, สัมภาษณ์)

หากจะกล่าวให้เห็นเด่นชัดก็คือในช่วงชีวิตหนึ่งของความเป็นชาวนครศรีธรรมราช นั้น การเกิดความมั่งคั่งแก่เมืองนครฯ อย่างสูงสุด อาจไม่เคยมีปรากฏมาก่อนเลยในระยะเวลาหลายร้อยปีนี้ แต่ทว่าในเวลาอันสั้นกลับมีปรากฏการณ์ซึ่งสามารถที่จะเข้ามาอยู่ในความทรงจำ และการรับรู้ของผู้คนอย่างยาวนาน ปรากฏการณ์นั้นมีผลมาจากองค์ุดุคคามาเทศนั่นเอง

มีผล ที่เด่นนี้เป็นเรื่องเศรษฐกิจกับอาชีพ มีการตื่นตัวมาก มองจากอะไร มันเห็นเลยอย่าง 1. เทียวบิน เดิมทีเคยมี 2 เทียวต่อวัน เพิ่มเป็นวันละ 4 เทียว ผู้คนที่เราไม่เคยเห็นก็มากขึ้น 2. โรงแรม ร้านน้ำชา ร้านค้าขายอาหาร ร้านนี้มันเต็มหมดเมืองนครฯ ไม่เคยมีอย่างนี้ ไม่เคยเป็นอย่างนี้ละ (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

การขยายตัวทางเศรษฐกิจดังกล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเข้าหาวัดตุมงคลจุดคามาเทศ ซึ่งเป็นวัดอุทยานแห่งความศรัทธาใน “องค์พ่อ” ของผู้นับถือ จะเห็นได้ว่า การมาเข้าหาวัดตุมงคล ส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนของรายได้นับหมื่นล้านบาทในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปี

เศรษฐกิจดีมาก เมื่อมีคนเข้าหาวัดตุมงคล เศรษฐกิจทั้งเมืองนครดีหมด คนมีงานทำมีรายได้ มีการจ้างงานเยอะ เศรษฐกิจนี้ถ้าปกติมีเงินหมุน 100 ล้าน ดีกว่านี้จะขึ้นไปถึง 10 เท่า ตอนนั้น แรก ๆ นะเงินหมุนเวียนเป็นหมื่นล้าน ช่วงแรก ๆ นี้ เพราะว่าเรามีองค์ุดุคคามาอยู่จังหวัดเดียวโรงแรมทุกโรงแรมเต็ม เครื่องบินเต็ม มันเชื่อมโยงกันไปหมด ทุกอาชีพได้หมด พระท่านก็ได้ เดิมพระนิมนต์ถวายท่าน 200-300 หลัง ๆ มานี้ถวาย 10,000 บาทก็มี แม่ค้า คนทำไวเนิล สายการบิน มีอาชีพ ช่วยเหลือตัวเองได้ รัฐไม่ต้องเลย รัฐไม่ต้องมายุ่งเลย เมืองนครเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวโดยไม่ต้องใช้ทุนของรัฐบาลมาส่งเสริม เป็นทุนศรัทธาอย่างเดียว ทุนของเมืองนครฯ เองง่าย ๆ แม่ค้าขายไถ่อย่างหน้าศาลหลักเมือง ปกติขายวันละ 5 ตัว ช่วงที่องค์พ่อบุญนี้ขายวันละ 100 ตัว ยอดจอบทะเลดู คนรากหญ้า คนทำ จตุคามนี้เขามีอาชีพ ทำให้ทุกคนมีอาชีพ ทุกคนมีความสุข ในขณะที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจทั้งประเทศ แต่เมืองนครรุ่งเรือง หาดใหญ่เป็นเมืองร้างเลยนะเมื่อเทียบกับเมือง นครฯ (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

การหลังไหลเข้ามาของผู้ศรัทธา ตลอดจนนักท่องเที่ยวมิได้มีแต่ในหมู่ชาวไทยเท่านั้น หากแต่กระแสนศรัทธาในองค์จตุคามยังแผ่ไปถึงต่างประเทศ สืบเนื่องมาจากคำร่ำลือในความศักดิ์สิทธิ์ ปาฏิหาริย์บันดาลดลขององค์จตุคามฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการยืนยันว่า อะไรที่เป็นสาเหตุให้โรงแรมเต็ม เทียบบินเพิ่ม ทั้งหมดมีจุดเริ่มคือ องค์จตุคามฯ

ช่วงปี 47 นี้เริ่มบูม พอถึงปี 49 หลังเดือนเมษายนบูมมากเลย คนลงมาหากันถึงที่นี้ กระแสคงเป็นเพราะความศรัทธาหรืออย่างเราขออะไรในทางที่ถูกที่ดีแล้วมันได้ก็มี ส่วน ตอนนั้นมาเลยสิงคโปร์ก็ขึ้นมาหาองค์จตุคามกัน ส่วนคนไทยนี่ลงมาจากต่างจังหวัดกันมาก มาจนแน่นวัดไปหมด รถทัวร์นี่แทบจะไม่มีที่จอดเลย ถนนหน้าวัดนี่แน่นไปหมด รถติดยาวเป็นชั่วโมง (ทัศนัย ปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจของเมืองนครฯ และรายได้ของประชาชนดังได้กล่าวมาแล้วนี้ ล้วนเป็นผลมาจากการใช้จตุคามรวมเทพเป็นทุนทางสังคมทั้งสิ้น ความเฟื่องฟูของเมืองนครศรัทธาธรรมราชในขณะนั้น มิได้มีที่มาจากสาเหตุอื่นเลย

ตอนที่บูมมากนี่บูมจริง เศรษฐกิจดีมาก ทำให้คนมีงานทำเยอะแยะ มีร้านรวงเต็มไปหมด แม้แต่ร้านตัดเสื้อผ้า ร้านทำผม จะมีตู้กระจกพอดังเต็มไปหมด โรงแรมเครื่องบิน ยานพาหนะเต็มหมด รถในสำนักงานพระพุทธรูป ก็จอดเต็มไปหมด ไม่มีที่เลย เงินสะพัดอย่างมาก ในห้องทำงานลูกน้องผมนี้หาได้เป็นล้าน ใครบ้างจะขายได้องค์เดียว ถ้ามองในแง่เศรษฐกิจ ดี ถ้าคนมีองค์พอทำให้เงินสะพัด เศรษฐกิจ ดูจากเที่ยวบินที่เคยเพิ่มขึ้น ตอนนี่ลดลง แต่ก่อนมีเที่ยวบินสารพัดมาลงเต็มไปหมด เมื่อก่อนโรงแรมวันเสาร์-อาทิตย์เต็มหมด ในวัดมีแผงพระเต็มไปหมด (วิชา ทรรพคช, สัมภาษณ์)

ในการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นภาพความรุ่งเรืองและมั่งคั่งของเมืองนครศรัทธาธรรมราชถึงกับมีผู้กล่าวให้ผู้ศึกษาฟังว่า “ราวกับรัชสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราช” หรือ “คงเหมือนสมัยที่

องค์จตุคามรามเทพครองแผ่นดินเมืองสิบสองนักษัตร” ประโยคสั้น ๆ สองประโยคนี้ กำลังบอกเราว่า จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมอันยอดเยี่ยมอย่างไม่ต้องสงสัย

2.2 การใช้อุบายจตุคามรามเทพที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน

การใช้อุบายจตุคามรามเทพในฐานะของทุนทางสังคม มิได้ส่งผลต่อเฉพาะการขยายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้เท่านั้นหากแต่ยังก่อให้เกิดผลโดยตรงต่อการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นได้ชัดจนที่สุดคือ การปรากฏองค์ของจตุคามรามเทพนับแต่ช่วงปีพุทธศักราช 2530 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เมืองนครศรีธรรมราชเกิดความสงบสุขและร่มเย็นมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่นกรณีของการสร้างศาลหลักเมืองเพื่อยุติปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงและผู้มีอิทธิพลนอกระบบ ก็สามารถที่จะยุติปัญหาดังกล่าวได้และนำความผาสุกมาสู่เมืองนครฯ จนถึงปัจจุบัน จะด้วยเหตุแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวจตุคามรามเทพ พญาชิงชัย เจ้าหญิงอินทภาณี หรืออำนาจแห่งน้ำสาบานหลักเมืองครานั้นก็ตาม แต่ความสงบสุขที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองนครฯ ล้วนมาจากองค์ท้าวจตุคามฯ

ในช่วงปี 30 นั้นใจผู้ร้ายเยอะ ผู้มีอิทธิพลก็เยอะ พอ พ.ต.อ.สรรเพชญ์ ธรรมาคกุล มาเป็นผู้กำกับการฯ ก็มีการสร้างศาลหลักเมือง จุดประสงค์หลักนั้นก็ถือเป็นเรื่องการเมืองมากกว่า ตอนนั้นมีเรื่องการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องของเยอะ ลองไปค้นดูจะเจอเลย ตอนนั้นท่านสรรเพชญ์ ไม่อยากให้นักการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาในพื้นที่ หลักเมืองเป็นเทพ จตุคามรามเทพนี่เป็นเทพ สามารถให้คุณให้โทษได้ ลงโทษโจรผู้ร้ายหรือผู้มีอิทธิพลได้ปราบปรามพวกนี้ได้ หลักเมืองนี้ใครไม่กลับตัวกลับใจ มีอันเป็นไป ถือกันว่าจตุคามรามเทพอยู่คู่เมืองนครศรีธรรมราชท่านแรง (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

สิ่งที่เกิดขึ้นจึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่า องค์จตุคามรามเทพช่วยพัฒนาความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมเมืองนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ในขณะที่กระแสแห่งความนิยมองค์จตุคามกำลังพุ่งสูงถึงขีดสุด ระดับของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ที่สูงขึ้นด้วย เพราะเหตุว่า การที่ทุกคนมีรายได้และสามารถเข้าถึงเม็ดเงินสำหรับการดำเนินชีวิต ใจผู้ร้ายหรือการลักขโมยซึ่งปล้นก็ลดลงไป เพราะการหารายได้จากวัตถุมงคลองค์จตุคามรามเทพนั้น ง่ายมากกว่าการทำมีอาชีพ

“เมื่อทุกคนมีรายได้ การลักขโมยซึ่งปล้นมันก็ลดลง ทุกคนมีรายได้นี่ ใจน้อย เพราะว่าคุณมีรายได้ทั้งหมด” (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

“พูดง่าย ๆ ว่าลักเล็กขโมยน้อยไม่มี เพราะว่าคนมีอาชีพ มีรายได้” (พระมหาไมตรี ปภารตโน, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังพบอีกด้วยว่า จตุคามรามเทพช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแง่ของการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผู้ศรัทธาไว้ด้วยกัน โดยทำหน้าที่ในการลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในบุคคลและสังคม เป็นเครื่องประนีประนอมให้กับผู้ศรัทธาและเชื่อมโยงสังคมเข้าไว้ด้วยกัน

ทูลทางสังคม จตุคามท่านสร้างความสำเร็จ คือท่านเป็นเทพที่เกี่ยวกับความศรัทธาของคนทั่วไป ถ้ามีความเชื่อถือเกี่ยวกับสิ่งใดแล้วสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้นับถือ อันนี้ เป็นสิ่งดี เอาแค่ว่า เราห้อยจตุคาม เขาก็ห้อยจตุคาม พุดง่าย ๆ ไม่ค่อยทะเลาะกันหรอก นี่ประสานคนเข้าด้วยกัน ไม่แตกกัน (พระมหาไมตรี ปภาทรตโน, สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้แล้ว ผลที่เกิดขึ้นตามมาภายใต้การใช้อำนาจจตุคามรามเทพเป็นทูลทางสังคมก็คือการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความเชื่อมโยงต่อกัน และส่งผลทำให้ “ท้องถิ่นพัฒนา” ได้อย่างแท้จริง

2.3 การใช้อำนาจจตุคามรามเทพที่ส่งผลต่อการเข้าถึงปัจจัยในการดำรงชีวิตหรือต้นทุนอื่น ๆ

การใช้อำนาจจตุคามรามเทพในฐานะของทูลทางสังคมลักษณะดังกล่าว จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า จตุคามรามเทพทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเข้าถึงปัจจัยในการดำรงชีวิตและการพัฒนาความเป็นอยู่ สวัสดิการ หรือการสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนกลุ่ม องค์กร หรือสถาบันทางสังคมที่ได้ใช้อำนาจจตุคามรามเทพเป็นตัวกลางในการเข้าถึงปัจจัยเหล่านั้น การใช้อำนาจจตุคามรามเทพและวัตถุมงคลเป็นเครื่องมือในการหา “ทุน” อื่น ๆ จึงเป็นสิ่งที่ควรหยิบยกขึ้นพิจารณา ในส่วนแรกที่จะได้กล่าวถึงคือการใช้อำนาจจตุคามรามเทพเพื่อเป็นทุนในการพัฒนาสถานที่ สิ่งปลูกสร้างและถาวรวัตถุต่าง ๆ ซึ่งค้นพบว่า สถาบันการศึกษาหลายแห่ง ใช้วัตถุมงคลจตุคามรามเทพเพื่อการเข้าถึงการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างและอาคารสถานที่ในสถาบัน ให้มีความกว้างขวาง มั่นคงและมีการใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นกว่าเดิม เช่นการสร้างวัตถุมงคลจตุคามรามเทพของวิทยาลัยอาชีวศึกษานครศรีธรรมราช

“วัตถุประสงค์ของเรามันเพื่อสมทบทุนสร้างอาคารเรียน อุปกรณ์การศึกษา มันเป็นการสร้างโดยองค์กรของรัฐ ตอนนี้รู้สึกว่าการรัฐจะหันมาสร้างกันเยอะนะ มีเกือบทุกรุ่น” (มณี บุญคง, สัมภาษณ์)

หรือในกรณีของการสร้างวัตถุมงคลจตุคามรามเทพรุ่นศาลหลวง ที่นำไปสู่การเข้าถึงปัจจัยสนับสนุนการศึกษาของสถาบันเช่นเดียวกัน

รุ่นศาลหลวง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างห้องสมุดโรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัยรับใบจองด้วย รุ่นนี้พอทำเสร็จก็มีรายได้ แต่ก่อนในพื้นที่โรงเรียนมีชาวบ้านไม่ยอมย้ายออกไปก็สร้างรั้วไม่ได้ พอเราเอารายได้ตรงนี้ไปจ่ายให้ชาวบ้านได้ย้ายออกแล้วมีทุนไปหาที่ทาง 2 ล้าน ก็เลยได้ทำรั้ว นี่เป็นอันสิ้นสุด (เพ็ญศรี ต้นตีสุทธิเวช, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ วัดวาอารามที่ใช้องค์จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมเพื่อการเข้าถึงปัจจัยในการเข้าถึงต้นทุนอื่น ๆ นั้น พบว่า ต่างก็ประสบความสำเร็จและสามารถยกระดับการพัฒนาถาวรวัตถุและอาคารสถานที่ได้อย่างต่อเนื่องและครบถ้วนดังที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ทุกประการ

ที่ปรากฏเห็นชัดเจนมันจะเข้าไปในทางการพัฒนาวัดวาอาราม วัดหลาย ๆ วัดที่ได้อาคารใหม่ สถานที่ใหม่ พวกอาคารเรียน โรงเรียนก็เป็นอาคารเรียน วัดก็เป็นโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ เมรุเผาศพ พวกนี้ได้กันหลายวัด คนหาเงินไปสร้างโบสถ์ ก็เผื่อแผ่ไปยังกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง จงเอาเงินไปใช้เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง ให้น้อย ช่วยคนอื่นให้มาก (พระเทพวิมลญาณ (สมปอง ปญญาทีโป), สัมภาษณ์)

ในการศึกษาคั้งนี้ วัดพระนครเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของการใช้จตุคามรามเทพเป็นสื่อกลางในการเข้าถึงทุนอื่น ๆ ผู้ศึกษาพบว่าบรรดาสິงปลูกสร้างและศาสนสถานทั้งหมดในวัดพระนครล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากวัดมุงมงคลจตุคามรามเทพ ไม่ว่าจะเป็น พระอุโบสถ อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ศาลา ที่พักสงฆ์ เครื่องอำนวยความสะดวกตามควรแก่สมณสาธูปที่เกิดขึ้น ล้วนเป็นผลจากการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในองค์จตุคามรามเทพ

ที่วัดก่อนจะทำ ต้องมีวัตถุประสงค์ในการจัดสร้าง ว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจะเอามาทำอะไร อย่างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่วัดพระนครนี้เป็นวัดบวรวิหารของวัดมหาธาตุ แล้ววัดมหาธาตุไม่มีที่พอจะสร้างได้ ก็เลยได้มาสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่นี่ วัดพระนครเป็นวัดเก่าแก่เว้นว่างจากการบูรณะมานานมาก โบสถ์วิหารก็เก่า ทีนี้ถ้าไม่มีโบสถ์ก็ดูเหมือนไม่ใช่วัดนะ ของเก่าก็มีแต่โบสถ์ กับศาลาหลังนี้ พอสร้างจตุคามก็ได้เงินมาบูรณะโบสถ์หลายล้าน 4 ล้านนะ ต่อมาก็สร้างอาคารเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม ก็ได้รับความสนใจพอควรจากญาติโยมที่ศรัทธาพอสมควร เรานำเอาปัจจัยที่ได้มาสร้างอาคารเรียน คือเราทำให้เห็นเป็นรูปธรรมอะไรก็ตามที่เราให้เห็นเป็นรูปธรรมประจักษ์แก่สายตาของประชาชนได้ เขาก็เกิดความมั่นใจ เกิดศรัทธาว่าเราเอาเงินไปทำอย่างที่บอกจริง ๆ เชื่อได้ว่ามีเจตนาดีไม่ต้องประชาสัมพันธ์เลย เพราะวัดทำให้เห็นจริง พบเจอกับกระแสความนิยมขึ้น

มา จึงได้อาคารเรียน ที่พัก บุรณะโบสถ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์ รวมถึงได้ไปช่วยวัดที่บ้านเกิดในต่างอำเภอด้วย นอกนั้นช่วยเหลือสาธารณกุศลไปประมาณ 85 ล้านบาท ได้เงินมาก็มาพัฒนา ได้มาก็ปรับปรุง พัฒนาหมด ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ เมื่อก่อนวัดพระนครเป็นวัดที่ไม่มีอะไร คนไม่เห็นเป็นโบสถ์ก็คิดว่าไม่ใช่วัด คราวนี้ก็บูรณปฏิสังขรณ์โบสถ์ใหม่ ก็เป็นที่ฉลองศรัทธาของคนที่เขาเห็น เราใช้เวลาตั้งแต่ปี 2548 ได้มาก็ทำไป พัฒนามาเรื่อย ๆ ปัจจุบันก็สร้างศาลาปฏิบัติธรรมอีกหลัง (พระมหาไมตรี ปภาวตโน, สัมภาษณ์)

ไม่เพียงแต่การเป็นสื่อกลางในการเข้าถึงการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างและถาวรวัตถุเท่านั้น หากแต่องค์จตุคามรามเทพยังเป็นสื่อกลางในการพัฒนาชุมชนและยกระดับความคิด ความรู้และความดีงามของชุมชนได้อีกด้วย ดังกรณีการใช้จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมของอาจารย์ทวี พลายดั่งง กับการพัฒนาคนในชุมชน

เราใช้จตุคามในการพึ่งตัวเองของคนและชุมชน ได้สร้างเครือข่ายด้วย เป็นที่ให้ทุนเรียนฟรี ไม่ต้องจ่ายรัฐ อย่างตอนนี้เราจะทำสถานีวิทยุสอนวิชาชีพทางอากาศก็เอาทุนตรงนี้ จากจตุคาม นอกจากนั้นเวลาคนมาทำจตุคามร่วมกันเราสร้างการเรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกัน กติกา เรื่องของการเคารพมารยาท ไม่ใช่การอยู่แบบลูกน้องกับเจ้านาย ไม่ใช่ลูกจ้างนะ ผมยกให้เป็นองค์กรที่เกิดการพึ่งพาอาศัย ทุนทางสังคมในจตุคามทำให้เราได้รู้ ได้คิด ได้ทำ ได้ทดลอง มีคนออกทุนให้ชาวบ้านทำเป็น (ทวี พลายดั่งง, สัมภาษณ์)

จากการใช้จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ จึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่า ฐานะความเป็นทุนทางสังคมของจตุคามรามเทพมีอยู่โดยสมบูรณ์และสามารถที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อปัจเจก กลุ่ม ชุมชนหรือสังคมได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้เลือกใช้ทุนทางสังคมนั้นว่า จะนำไปใช้สอยในลักษณะใดให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและบริบททางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เราอาจกล่าวได้ว่า ทุนทางสังคมของจตุคามรามเทพนั้นสามารถที่จะพัฒนาและยกระดับจิตสำนึกสาธารณะของประชาชน ตลอดจนเพิ่มพูนความรู้สึก "จิตอาสา" ในแต่ละบุคคลได้อีกด้วย ซึ่งลักษณะอันพึงปรารถนาเช่นนี้ ล้วนมีอยู่คู่กับทุนทางสังคมที่ปรากฏในสังคมไทย

3. การใช้ทุนทางสังคมของจิตตธรรมเทพ ไปสู่การพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและความเป็นอยู่ของบุคคล ครวัเรื่อน

การพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของประชาชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชผู้ใช้จิตตธรรมเทพเป็นทุนทางสังคมนั้น มีหลายลักษณะโดยแตกต่างกันไปตามความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่า การพึ่งพาตนเองของประชาชนผู้ศรัทธาในองค์จิตตธรรมเทพนั้น เป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงการรู้จักตนเอง การใช้จิตตธรรมเทพเป็นแนวทางให้เกิดการพึ่งพาตนเองของประชาชนนั้น แบ่งออกได้เป็น 3 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ ด้านความเชื่อและกำลังใจ ด้านอาชีพและรายได้ และสุดท้ายคือ การพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัว อันได้แก่ การมีหลักประกันในการดำรงชีวิตของบุคคล และครวัเรื่อน โดยสามารถจำแนกข้อมูลที่สะท้อนแนวทางให้เกิดการพึ่งพาตนเองของประชาชน ดังต่อไปนี้

3.1 การพึ่งพาตนเองในแง่ของความเชื่อและกำลังใจ

การพึ่งพาตนเองในแง่ของความเชื่อ และกำลังใจของประชาชนผู้ศรัทธาจิตตธรรมเทพซึ่งใช้จิตตธรรมเทพเป็นทุนทางสังคมนั้น ปรากฏอยู่ในรูปแบบของการใช้องค์จิตตธรรมเทพเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการเผชิญกับปัญหาที่เข้ามาในชีวิต เช่นในยามที่ประสบวิกฤตการณ์ทางการเงินที่ถาโถมเข้าใส่ จิตตธรรมเทพถูกใช้เป็นที่พึ่งทางความรู้สึกให้เกิดพลังใจ เกิดความเชื่อมั่นว่า จะสามารถผ่านพ้นปัญหาเหล่านั้นได้ การกราบไหว้ท่านตลอดเวลา-ภาวนาจริงจัง ขอในสิ่งที่ดี ขอในสิ่งที่ถูก ประกอบเข้ากับความพยายามในการแก้ไข้ปัญหาของตน ไม่นิ่งเฉย ในที่สุด ก็สามารถก้าวผ่านภาวะนั้นไปได้โดยไม่บอบช้ำ

ก่อนหน้านั้นประสบปัญหาชีวิต ก็เป็นเรื่องการเงิน มีปัญหาการเงินมาก ก็ได้ไหว้องค์ท่านตลอดเวลา ตอนนี้อยู่สร้างก็หลุดพ้นจากปัญหา ภาวนาจริงจังตลอดให้องค์พ่อช่วยด้วย อย่างขอให้การเจรจาเรียบร้อยราบรื่นผ่านพ้นไป ในสิ่งที่เราขอสิ่งที่ดีที่ถูก สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา สิ่งที่ไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น อันนี้ขององค์พ่อท่านท่านก็ให้ ให้ได้จริง (เพ็ญศรี ต้นตีสฤทธิเวช, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้การเป็นที่พึ่งในแง่ของความเชื่อและกำลังใจยังปรากฏในรูปของการเลือกใช้วัตถุมงคลจิตตธรรมเทพซึ่งมีชื่อรุ่นสอดคล้องกับความต้องการทางจิตใจของผู้ศรัทธา การเลือกใช้และเช่าหาวัตถุมงคลที่มีสรรพคุณตามชื่อรุ่นดังกล่าว เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าจิตตธรรมเทพช่วยให้มีขวัญและกำลังใจในการเริ่มต้นกระทำการต่าง ๆ เช่นผู้ทำธุรกิจ ก็เช่าหา รุ่นโคตรเศรษฐี เงินไหลมา หรือผู้ที่ต้องการความสุขความเจริญในชีวิต มีความรุ่มเย็น ก็เช่าหา

จิตตคามรามเทพรุ่นพระบารมีมีไร่ ไทร รุ่นเสวยสุข แม้แต่ผู้ที่ต้องการมีคู่ครองก็ยังคงปรากฏการเข้าหา วัดมุงคลรุ่น คู่บุญ คู่บารมี สิ่งเหล่านั้นนับได้ว่าเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ศรัทธารู้สึกอบอุ่น พร้อมที่จะเริ่มต้นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

“ส่วนใหญ่จะเห็นได้ว่าคนที่มาหาเช่าองค์จิตตคามไปบูชา มักจะเลือกองค์จิตตคามตามชื่อรุ่นที่จัดสร้าง เช่นเงินไหลมา โคตรเศรษฐี เขาจะเน้นชื่อรุ่น พุดง่าย ๆ ว่าบูชาสรรพคุณตามชื่อรุ่น ชื่อรุ่นมีผลต่อผู้บูชาส่วนใหญ่” (รัชตนา สมบรรดาล, สัมภาษณ์)

การใช้จิตตคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมของประชาชนในแง่ของความเชื่อและกำลังใจ ที่เห็นเด่นชัดอีกประการหนึ่งก็คือ จิตตคามรามเทพช่วยให้ผู้ศรัทธารู้จักที่จะคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น การคิดเป็นเหตุผลและรู้จักหาที่มาที่ไปของปัญหาช่วยให้บุคคลมีหลักประกันทางจิตใจในการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีสติ การพอพรจากองค์จิตตคามรามเทพ ไม่ใช่การสักแต่ว่าขอ แต่ขอแล้วทำให้ได้คิด คิดอย่างมีเหตุผล

ขออะไรแล้วก็ได้ไหวแล้วท่านรับ ท่านช่วยเหลือ แต่ว่าต้องเดือดร้อนจริง ๆ นะ แล้วต้องพึ่งตัว ทำมาหากิน อยู่ในทางสุจริต ก็มีชีวิตที่กินขึ้นมาได้ บางคนรวย บางคนหมด ถ้าไม่รู้จักพอท่านก็เอาคืน ท่านช่วยให้ดีขึ้นพอโลกมากนักท่านเอาคืนได้ ไม่เฉพาะกับร้านค้า คนก็เหมือนกัน เวลาเราบูชาต้องมีสักจะ ทำดีหมั่นเพียร ไม่โลภ รู้จักพอ (ทศไชย ปรีชา (โอม จิตตคาม), สัมภาษณ์)

ไม่เพียงเท่านั้น จิตตคามรามเทพ ยังช่วยให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างเห็นได้ชัดเจน เป็นรูปธรรม เช่นเมื่อบูชาองค์จิตตคามฯ แล้วค้าขายดีขึ้น ทำธุรกิจได้ดี การงานลุล่วง ทำการสิ่งใดก็ราบรื่น สิ่งเหล่านี้ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในช่วงที่องค์จิตตคามรามเทพได้รับความศรัทธาถึงขีดสุด และในปัจจุบันผู้ศรัทธานับถือในองค์จิตตคามรามเทพ ก็ยังคงยืนยันว่า ทุกวันนี้สิ่งที่เกิดขึ้นจากการบันดาลดลขององค์พ่อ ยังคงเป็นเช่นเดิม มิได้สลายไปตามกระแส

“ความเชื่อเรื่องขอได้ไหวรับนั้นจริง ๆ ขอได้ไหวรับ ให้คนมีรายได้ ให้คนมีความสุข พอเอาไปบูชา อาทิตย์นั้นชายของได้ ที่ผมมีบ้านอยู่ก็เพราะองค์พ่อ ท่านให้มีความสุขกับคนในทางที่ดี ในทางที่บริสุทธิ์ นี่ยั่งยืน” (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

ในประเด็นด้านการพึ่งพาตนเองในแง่ของความเชื่อและกำลังใจ ของประชาชนผู้ใช้จิตตคามรามเทพเป็นทุนนั้น คงไม่มีคำกล่าวใดจะชัดเจนไปกว่าคำกล่าวของพระมหาไมตรี ปภารตโน ที่กล่าวกับผู้ศึกษาไว้ว่า

ท่านสามารถอำนวยความสะดวกในเรื่องที่ปรารถนาได้ แต่ว่าก็ต้องมีสักจะ มีความจริงใจ ก็ยอมที่จะประสบผลสำเร็จ องค์จิตตคามนี่เป็นที่พึ่งทางใจให้สมประสงค์ คือจุดชนวนว่าเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ว่าเราต้องไม่ขอในสิ่งที่เหลือปากว่าแรง เป็นสิ่งที่

ไปไม่ได้ คนส่วนใหญ่บูชาไปในทางขอโชคลาภ กันอุบัติเหตุ ความปลอดภัย ส่วนใหญ่ไปทางโชคลาภ (พระมหาโมตริ์ ปภาตโน, สัมภาษณ์)

3.2 การพึ่งพาตนเองในแง่อาชีพและรายได้

การพึ่งพาตนเองในแง่อาชีพและรายได้ของประชาชนผู้ศรัทธาจตุคามรามเทพ ซึ่งใช้จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมนั้น ปรากฏอยู่ในรูปแบบของการมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับองค์จตุคามรามเทพ หรือการใช้องค์จตุคามรามเทพเป็นทุน เช่น การใช้องค์จตุคามรามเทพเป็นแหล่งประกอบอาชีพหลัก หรือการใช้วัตถุมงคลขององค์จตุคามรามเทพมาเป็นอาชีพเสริมในการสร้างรายได้ให้เพิ่มมากขึ้น การใช้วัตถุมงคลหรือองค์จตุคามรามเทพเป็นอาชีพหลักนั้น เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีของแผงและบรรดาผู้ค้าวัตถุมงคลจตุคามรามเทพในเขตวัดพระมหาธาตุฯ ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนมากกว่า 100 แผง ทั้งนี้ยังไม่นับรวมถึงบรรดาศูนย์พระเครื่องขนาดใหญ่และขนาดกลางทั่วเมืองนครศรีธรรมราชอีกกว่า 100 แห่ง ในส่วนของผู้ที่ใช้วัตถุมงคลจตุคามรามเทพเป็นอาชีพเสริมนั้น จากการศึกษาพบว่า มีกระจายอยู่ทั่วไปทั้งเมืองนครศรีธรรมราช จากการประเมินด้วยสายตาคร่าว ๆ ตลอดระยะเวลาที่ผู้ศึกษาอยู่ในพื้นที่ นับตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 คาดว่าน่าจะมีไม่ต่ำกว่า 500 แห่ง ทั้งที่ปรากฏเป็นแผงขนาดเล็ก หรือตู้พระที่วางเสริมเข้าไปในร้านรวงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหาร ร้านตัดเสื้อ ร้านทำผม ร้านหนังสือ ดังที่นายวิชา ทรรพช ได้กล่าวกับผู้ศึกษาว่า

“ทำให้คนมีงานทำเยอะแยะ มีร้านรวงเต็มไปหมด แม้แต่ร้านตัดเสื้อผ้า ร้านทำผม จะมีตู้องค์พ่อตั้งเต็มไปหมด” (วิชา ทรรพช, สัมภาษณ์)

ร้านค้าและแผงค้าที่มีจำนวนมากมายดังกล่าว รวบรวมถึงภาพความเคลื่อนไหวอันสับสนอลหม่านในการค้าครานั้น ถึงขนาดที่ว่าแม้หน่วยงานราชการยังเปิดเสรีและไม่เข้ามาควบคุม จะมีที่แห่งใดบ้างที่อาชีพจากการค้าวัตถุมงคลจะพุ่งสูงถึงขีดสุด

“ร้านค้า เทศกิจเทศบาลเอาไม่ไหว มาขายกันเต็ม สุดท้ายปล่อยเลย ร้านค้าปลีก ร้านค้าย่อยมีตู้พระตั้ง มีรับใบจอง รับจองนี้เขาให้ 10-30 เปอร์เซ็นต์ ครูโรงเรียนเราก็มีทำอยู่หลายคน แผงพระเกิดขึ้นเรียกได้ว่ามีทุกซอย” (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ การเกิดอาชีพเสริมอันเนื่องมาจากวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ ก็ยังเป็นประจักษ์พยานถึงการพึ่งพาตนเองและมีรายได้ผ่านความศรัทธาใน “องค์พ่อ” จากการศึกษาพบว่า นักเรียนนักศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งมีอาชีพเสริมในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการบัดทอง ร้อยสร้อย ทำของ อยู่ประจำศูนย์รับจอง ทำกล่องหรือแผ่นพับใบจอง รับพ่อนำในพิธีต่างมีรายได้มากพอที่จะยังชีพได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพ หลายรายที่มีเงินเก็บมากพอที่จะส่งตนเองศึกษาจนจบในระดับที่ตั้งเป้าหมายไว้ นางเพ็ญศรี ตันติสุทธิเวช ได้กล่าวว่า

ต่อมาเราก็เลยเปิดเป็นสำนักงาน จ้างเด็กรับจอบ มีรายได้ให้เขาวันละ 200 บาท เข้างาน 8 โมง เลิก 5 โมง แต่ถ้าเกิดออกหลังจากนั้นก็ได้อ.ท. 300 บาท ทุกคนมีรายได้ทั่วถึง ทำแผนพับเขาก็มีรายได้ ได้ออค์พ่อเป็นที่พึ่งให้มีรายได้ มีงาน อย่างเด็กที่ทำงานด้วยคนหนึ่ง เขาเก็บเงินเป็นทอง ตอนนี้มีสร้อยทอง 2 บาท ทำงาน 15 วัน ได้วันละ 200 ค่า อ.ท. อีกเดือนหนึ่งก็เหลือประมาณ 5,000 บาท เราเห็นได้ชัดเลย เด็กที่มาทำงานด้วยมีเด็กคน หนึ่งเรียน ปวส. ไปสอบเรียนต่อได้โควตาก็มีเงินส่งตัวเองเรียนจนจบปริญญาตรีโดยไม่ต้องขอที่บ้านเลย ไม่เสียค่าใช้จ่ายอะไรเลย (เพ็ญศรี ต้นติสุทิวา, สัมภาษณ์)

เรืออากาศโทสมพร ปานดำ ในฐานะของการเป็นอาจารย์วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช ได้กล่าวถึงรายได้เสริมที่เกิดจากการประกอบอาชีพของนักศึกษาว่า

“นักเรียนมีรายได้ ที่เห็น ๆ นี้เขารับปัมพระ ทำหวนโม รับปัดทองพระ นักเรียนจะมีรายได้เยอะมาก บางทีก็รับออกแบบพระ ออกแบบพระนี้ได้หน้าละ 20,000 มีรายได้ รายได้จากน้ำพักน้ำแรงและการพึ่งตัวเองผ่านอค์พ่อ” (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว การเกิดอาชีพอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับองค์ตุคามรามเทพเป็นการเฉพาะ เช่น การให้เช่าเต็นท์ การทำบายศรี ดอกไม้เครื่องสดและของสังเวศตลอดจนการเกิดขึ้นของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชอีกครั้งหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการใช้จิตตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมในการพึ่งพาตนเองทั้งสิ้น ทั้งนี้รายได้ที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพเฉพาะทางดังกล่าว สามารถพัฒนาศักยภาพและความเป็นอยู่ของประชาชนได้เป็นอย่างดี ดังที่เรืออากาศโทสมพร ปานดำ ได้กล่าวกับผู้ศึกษาถึงการเกิดอาชีพเหล่านั้น

อาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น ที่เป็นภูมิปัญญาของเก่า อย่างเช่นพราหมณ์ มีพราหมณ์เกิดขึ้นใหม่ ทั้งที่เป็นวงศ์ตระกูลพราหมณ์ดั้งเดิมของเมืองนคร หรือพราหมณ์ที่บวชใหม่ก็ตาม มีบริการเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ ตอนนั้นเกิดเลย อย่างนักเรียนในโรงเรียนพ่อเขาทำเต็นท์ ลงทุนซื้ออุปกรณ์ทุกอย่างครบ ตั้งแต่เต็นท์ อาสนะ พรม สวรรพัด ลงทุนไปราว 4 ล้านได้ ไม่นานนี้ได้ทุนคืนหมด เหลือเป็นกำไรแล้ว บางคนพอมันเขาก็ขายทิ้งเลย กำไรแล้ว คืนทุนหมด บายศรี นี่ก็ทำให้คนไปหัดเรียนทำดอกไม้ มันเกิดอาชีพกับคนมาก (สมพร ปานดำ, สัมภาษณ์)

ลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาในองค์ตุคามรามเทพ ก็คือ เป็นทุนที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้สูง ไม่จำเป็น

ต้องมีทุนประกอบการเป็นจำนวนมาก ขอเพียงมีความตั้งใจและพยายามจริง ก็สามารถประสบความสำเร็จและพึ่งตนเองได้ด้วยอาชีพจากองค์จตุคามรามเทพ

คนเขาชวนขายทำกินกัน พอเห็นตรงไหนเป็นลู่อู่งทำกินได้ เขาก็ทำ มีรายได้เลี้ยงตัว เลี้ยงลูกเมีย อาชีพที่ง่าย ๆ อย่างนี้ ไม่ต้องใช้ความรู้ ขอแค่มีศรัทธา มีความตั้งใจ ก็มีกินกันทั้งครอบครัว หากที่อื่นไม่ได้เลย องค์จตุคามท่านช่วยให้รวยจริง ๆ แล้วมันเป็นอาชีพสุจริต ดีกว่าไปหวังหวยรวยเบอร์ ต้นทุนเปิดทองมันเท่าไร ทองร้อยแผ่นละห้าบาท วันนี้มี 500 บาท ซื้อทองได้ ร้อยแผ่น รับปิดองค์ละร้อย ตกเย็นมีพันบาท รุ่งขึ้นเอาทุนต่อทุน ฝึกฝีมือไปด้วย นี่สอนให้เราเรียนรู้ทางทำกิน มันเป็นการหากินอย่างสุจริต ใครทำใครได้ ฟังองค์ท่านให้มาพึ่งตัวเองต่อ หากที่ไหนไม่มี คนทั้งเมืองพร้อมใจกันทำ มีกิน มีอิม (ทักษิณ ปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

การประกอบอาชีพอันเนื่องมาจากองค์จตุคามรามเทพเพื่อการพึ่งพาตนเองนั้น จึงเป็นสิ่งที่ชาวนครศรีธรรมราชและผู้ศรัทธาสามารถใช้เป็นทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองได้ ดังหนึ่งว่า เป็นการประทานโอกาสในการมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้แก่ผู้มีความศรัทธาและมีความขยันหมั่นเพียรทุกคนโดยเสมอหน้า จากองค์จตุคามรามเทพ

คนมีงานทำมีรายได้ มีการจ้างงานเยอะ เรียกว่าคนนครนี้มีงานทำทุกคน องค์พ่อช่วยให้ได้งาน คือองค์พ่อวางอาชีพทุกอย่างให้แล้วใครคว่าได้จับได้ที่เหมาะกับตัวเอง อะไรเหมาะกับตัวเองก็หยิบจับรับทำ พึ่งตัวเองได้เลย อันนี้องค์พ่อให้ใครงอมืองเท้าไม่พึ่งตัวเองก็เหมือนเดิม แต่ถ้าพึ่งองค์พ่อไปเลี้ยงตัวเองในทางที่ถูก ท่านให้รวยจริง ๆ ได้ (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ การมีหลักประกันด้านรายได้ที่ผู้ศึกษาได้พบจากการศึกษาครั้งนี้ คือ วัตถุประสงค์จตุคามรามเทพ สามารถเป็นหลักประกันทางเงินให้แก่ประชาชนผู้ถือครองได้ในยามเดือดร้อน จตุคามรามเทพรุ่นที่ได้รับความนิยมมาก เช่น รุ่นแรกปี 2530 หรือวัตถุประสงค์ที่เป็นทองคำ มีราคาแพงและมูลค่าที่เพิ่มอย่างเห็นได้ชัด จนอาจกล่าวได้ว่า “เก็บจตุคาม” ถือเป็นการออมอีกรูปแบบหนึ่งของชาวนครศรีธรรมราช ทั้งนี้วัตถุประสงค์จตุคามรามเทพรุ่นอื่น ๆ ที่เจตนาดี พิธีถูกต้อง ก็มีมูลค่าเพิ่มขึ้น และสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ถือครองได้เป็นอันมาก

3.3 การพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัว

การใช้จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองและครอบครัวตลอดจนสังคมนั้น สามารถที่จะสรุปผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ถึงผลการศึกษาที่ผู้ศึกษาได้รับ จากการศึกษพบว่า จตุคามรามเทพเป็นทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดผลในประเด็นดังกล่าว

หลายลักษณะ เช่น การทำให้ประชาชนรู้จักที่จะอดออมและวางแผนด้านการใช้จ่าย นอกจากนี้ จตุคามรวมเทพส่งผลให้ประชาชนผู้ศรัทธาไม่ย้ายออกนอกพื้นที่ชุมชนของตน เนื่องจากการมีงานทำและมีรายได้ที่แน่นอนในท้องถิ่นเป็นหลักประกันแก่เขาเหล่านั้นว่า การอยู่ที่นี่ มีความมั่นคงและแน่นอนกว่าการไปเผชิญในสิ่งที่ตนมองไม่เห็น ไม่เพียงเท่านั้นองค์จตุคามรวมเทพยังช่วยให้ครอบครัวระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชนเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้น มีความรอบคอบและเอาใจใส่ในครัวเรือนมากขึ้น ภาพสะท้อนของประเด็นดังกล่าว อาจารย์ทวี พลายนั่งได้กล่าวไว้อย่างน่าฟัง ดังนี้

เราใช้จตุคามในการพึ่งตัวเองของคน ครอบครัวเขาและชุมชน ได้สร้างเครือข่ายด้วย เป็นที่ให้ทุนเรียนฟรี ไม่ต้องง้อรัฐ อย่างตอนนี้เราจะทำสถานีวิจัยสอนวิชาชีพทางอากาศ ก็เอาทุนตรงนี้ จากจตุคาม แต่ก่อนเราตะลอน ๆ สอนไปเรื่อย ๆ ผมค่อนข้างมีความเชื่อมั่น ผู้หลักผู้ใหญ่ก็เห็นตรงนี้ ผมเชื่อมั่นว่าเราต้องการให้คนพึ่งพาตนเอง ใครเข้ามาครอบไม่ได้ เราทำให้เป็นตัวอย่าง กับลูก กับญาติ กับครอบครัว กับน้อง ไม่เคยขอรัฐ เราทำให้คนมีอาชีพ ไม่คดโกงใคร ตอนช่วงที่จตุคามดัง ๆ นี้มีชาวบ้านมาช่วยทีหนึ่ง 500 คน ไปอยู่กันตรงไร่นาสวนผสมข้างหลังนี้แหละ ชาวบ้านมาช่วยงาน ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กเล็ก วัยรุ่น ก็มี บางครั้งเราก็โดนไปบ้าง แต่ก็ถือว่าต้องให้โอกาสคน บางคนเรารู้ว่าเป็นใจก็ต้องให้ทำ ให้โอกาส ที่นี้พอทำออกมาแล้วผลงานดีมันก็เป็นตัวชี้วัดว่างานของเรามีคุณภาพ นอกจากนี้เวลาคนมาทำจตุคามร่วมกันเราสร้างการเรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกัน กติกา เรื่องของการเคารพมารยาท ไม่ใช่การอยู่แบบลูกน้องกับเจ้านาย ไม่ใช่ลูกจ้างนะ ผมยกให้เป็นองค์กรที่เกิดการพึ่งพาอาศัย ตรงนี้ที่ผมใช้และพยายามใช้อยู่คือ ผมเลี้ยงเด็กไว้ไม่ต่ำกว่า 300 คน เลี้ยงอยู่ในบ้านเลย พ่อแม่เขาไม่เอาแล้วปล่อย เพราะเป็นเด็กเกะกะเกเร ก็มาอยู่ที่บ้านนี้ ผมไม่รวย แต่ผมมีน้ำใจ เอาความรู้ให้เขาไป เขาก็เอาความรู้ไปทำอะไรได้อีก เราจะประชุมใหญ่สัปดาห์ละครั้ง ทำงานกันต่อไปก็สอนให้บูรณาการต่อไป ความที่เราเป็นครู ใช้ระบบราชการมาบวกกันวัน ๆ 100 เปอร์เซนต์มันก็ไม่ได้ ต้องบูรณาการมาบวกกัน คือการอยู่เป็นครูมันอยู่จนเกษียณไปก็ได้ แต่เสียดายความรู้ ก็เลยต้องหาวิธีที่ต้องถ่ายทอด ต่อ สร้างอาชีพต่อ วันไหนที่เห็นเด็กที่เลี้ยง 300 คนประสบความสำเร็จเราก็ดีใจ (ทวี พลายนั่ง, สัมภาษณ์)

สิ่งที่อาจารย์ทวี พลายดวง กล่าว ได้บอกกับพวกเราว่า ประชาชน ครอบครัว และชุมชน ได้รับประโยชน์จากการใช้จิตตาคามเทพเป็นทุนทางสังคมเช่นไร ภาพรวมของคนหลายร้อยคนในบ้านของอาจารย์ทวี ที่ใช้ทุนทางสังคมร่วมกันในชุมชนบ้านเรือ เป็นตัวชี้วัดที่ดียิ่งของการมีหลักประกันในการดำรงชีวิตของบุคคล และครัวเรือน ตลอดจนชุมชนของตน

4. ข้อคิดเห็นและเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการใช้จิตตาคามเทพเป็นทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ประเด็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการใช้จิตตาคามเทพเป็นทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการพึ่งพาตนเอง ตลอดจนแนวทางการจัดการเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับทุนทางสังคมในองค์ตาคามเทพ ผู้ศึกษาได้นำเสนอประเด็นดังกล่าวผนวกกับข้อเสนอแนะที่สะท้อนปัญหาโดยกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

การส่งเสริมความยั่งยืนในการใช้ทุนทางสังคมขององค์ตาคามเทพในระยะยาวนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา กล่าวว่า ความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการใช้ทุนทางสังคมอย่างเหมาะสม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คิดแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนและพวกพ้อง การใช้ทุนทางสังคมในองค์ตาคามเทพโดยขาดความยั่งยืนคิด และตั้งอยู่บนความเอาแต่ได้ที่มากเกินไป การใช้ทุนทางสังคมขององค์ตาคามเทพโดยไม่เข้าใจถึงความหมาย การสร้างวัตถุมงคลอย่างขาดความพอดีและการจัดการอย่างเหมาะสม การทำวัตถุมงคลปลอมที่ไม่มีคุณประโยชน์ต่อการเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ต่างมีส่วนทำให้เกิดความเสื่อมคลายต่อศรัทธาในองค์ตาคามเทพ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว ผู้มีเจตนาไม่บริสุทธิ์และมุ่งแสวงหาผลประโยชน์เป็นผู้กระทำ มิใช่เกิดจากความเสื่อมในองค์ตาคามเทพ จากการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า ประเด็นดังกล่าวนี้ ถูกสะท้อนออกมาเป็นคำบอกกล่าวผ่านประชากรเกือบจะทุกคน ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้

คนมาขาดศรัทธากันตอนที่ว่า ของปลอมกับของจริงมันเหมือนกันไปหมด ถึงเวลาจอกันไป ของปลอมออกก่อนล่วงหน้าเลย ของจริงยังไม่เสร็จเลยนะ ของปลอมวางแล้ว อีกอย่างนี้ก็ตามต่างจังหวัดสร้างกันด้วย เขาพระอื่นไปพ่วงลงกับจิตตาคามพอเขาพระอื่นรวมกับจิตตาคามเลยทำให้มีผลต่อความศรัทธาในจังหวัดอื่น ที่มาขอเยี่ยมเอาองค์ตาคามไป คนก็เลยไม่ลงมาที่นคร (มณี บุญคง, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ความอิจฉาริษยาในเรื่องของรายได้ ก็ถูกสะท้อนให้เห็นด้วย ว่า

พอทำกันมาก เป็นการค่าเกิน ทำทุกวัด จังหวัดอื่นทำเพราะอิจฉากัน กลัวว่าอีก จังหวัดหนึ่งจะมีเงินเข้าไปมาก เลยกลายเป็นว่า ศรัทธาหมดเพราะความอิจฉาริษยาของผู้จัดสร้าง คนเรานี่พอมีความโลภมาก องค์พ่อไม่ช่วย จุดประสงค์ไม่แน่นอน เป็นธุรกิจเกินไป ก็ล้ม (วีระพงษ์ วรรณทอง, สัมภาษณ์)

การสร้างวัดอุ้มงคุดมาก และเป็นไปด้วยความโลภ มีของปลอม สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ศรัทธาในองค์ตุคามรามเทพด้วยใจบริสุทธิ์ต่างรู้สึกอึดหนาระอาใจไปตามกัน ต่อการกระทำนั้น ที่ตกต่ำเพราะทำกันเยอะ สร้างมากขึ้น แล้วโลกไป มีของปลอม ของเก๊ออกมาเยอะ อย่างที่บอกว่าถ้าไม่ถูกไม่ควร ไม่สุจริตขององค์ตุคามท่านไม่ช่วย สุดท้ายพอทำเยอะเกิน ใจโลกก็แย่ สร้างกันเยอะ แล้วที่สำคัญของที่ดินนั้นคนเขามีธุชากันหมดแล้ว องค์ตุคามท่านไม่ได้เสื่อมอะไรลงไปนะ คนต่างหากที่เอาความโลภโมโหขึ้นไปถูกต้ององค์ท่าน (ทศไชย ปรีชา (โอม จตุคาม), สัมภาษณ์)

ดังนั้นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนในการใช้องค์ตุคามรามเทพในมิติทุนทางสังคมก็คือ การละจากความโลภและผลประโยชน์ มีความซื่อสัตย์สุจริตและบริสุทธิ์ใจ สิ่งเหล่านี้จะเป็นกลไกในการสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมสิ่งใดก็ตาม สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความยั่งยืนและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพึ่งพาตนเองของประชาชนก็คือ กระบวนการในการสงวนรักษาและจัดการมรดกทางภูมิปัญญาอย่างเหมาะสมโดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่หรือผู้เป็นเจ้าของของทุนทางสังคมนั้น ได้พิจารณากำหนดนโยบายหรือข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทุนทางสังคมอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะดังกล่าวพระครูพิศิษฐ์ ญาณพรหรือท่านมนต์ ได้กรุณาให้แนวทางไว้ดังนี้

ถ้าจะใช้เราคิดว่าน่าจะอยู่ได้นาน คนนครฯ ใช้ได้ไม่ได้จิตใจสิทธิ์ เป็นการไม่ปิดกั้นทางภูมิปัญญา เราต้องมีสิทธิ์ อาตมาภาพเสนอว่า ถ้าเป็นมิติของคนนครฯ ต้องอนุรักษ์ไว้ให้คนนครฯ ได้ใช้ไปนาน ๆ แต่ที่นี้เราก็ไปใช้กันแบบฟุ่มเฟือย คือถ้าทำคนหนึ่ง คนจากที่อื่นก็มาเยอะ คราวนี้ก็เลยทำกันไปทั่ว แล้วเรื่องอะไรคนจะลงมาที่นี้ ในเมื่อทำกันไปหมด ทำให้คนนครฯ ขาดรายได้ไปแทน กระแสมันไม่ยั่งยืนเพราะอะไร เราเปิดกว้างมาก ถ้าจะให้ยั่งยืนเราต้องมีสิทธิ์หรือว่าจำกัดการสร้างบ้าง ลิขสิทธิ์นี้ให้เป็นลิขสิทธิ์ของชาวนครฯ นะ คนนครฯ จะได้มีอาชีพ มีความยั่งยืน อย่างตอนนี้คนทำกันทั่วประเทศ คนเขาก็ไม่ลงมาที่นครฯ

ในอนาคตควรมีลิขสิทธิ์ ให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนนครฯ ใครจะสร้างต้องเสียภาษี เอารายได้มาให้เมืองนครฯ เราก็ควรมีมาตรการควบคุม แล้วก็ไม่มุ่งเน้นไปทางเชิงพาณิชย์มากนัก คือพอเกิดกิเลสแล้วทำให้เกิดความขัดแย้งตามมาแล้วก็มีปัญหาตามมาอีกมากมาย มองอย่างนี้จะเห็นว่า จุดความเสื่อม แต่คนที่มาทำต่างหากทำให้ท่านเสื่อม เสื่อมเพราะความโลภและกิเลสของคน กระแสอย่างที่เราใช้กันตอนนี้มันเหมือนน้ำป่ามาจากภูเขาไหลทะลักลงมารวดเร็ว มันไม่ได้สั่งสมค่อย ๆ ไหลลงมา อย่างหลังนี้มันยังยืนกว่า พอไหลป่ามารวดเร็วมันแรงก็จริงแต่กวาดไปหมด สุดท้ายไม่เหลืออะไร มันต้องค่อย ๆ สงวนไว้ใช้ สิ่งเหล่านี้ควรมีลิขสิทธิ์ทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของเรา ต้องให้ลูกหลานได้ใช้ ไม่ใช่เราไม่เปิดใจกว้างนะ แต่อยากให้เห็นชาวนครฯ มีอาชีพ มีทางทำกินอยู่นาน ๆ (พระครูพิศิษฐ์คณาทร, สัมภาษณ์)

พระเดชพระคุณพระเทพวินยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุฯ ได้กล่าวเสริมว่า จำเป็นต้องใช้ปัญญาและความเข้าใจประกอบกับศรัทธา ซึ่งจะเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจอันถูกต้องให้กับประชาชนผู้ศรัทธาและใช้จุดความรวมเทพเป็นทุนทางสังในการพึ่งพาตนเอง โดยได้เสนอแนะแนวทางไว้ว่า

ทำอย่างไรจึงจะให้ความเข้าใจมาก่อน เดียวนี้ศรัทธามาก่อน เข้าใจกันถูกบ้างผิดบ้าง ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง เข้าใจในความเป็นมาว่าเป็นเรื่องของเทวดา ซึ่งอาจเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่มารักษาพระบรมธาตุอยู่ เทพจุดความคือผู้นำเพื่อคุณความดี จึงมีอนุสาวรีย์ขึ้นมา พอศรัทธาเห็นว่าเทพนี้รักษาพระพุทธรูปก็เป็นอย่างนี้ของคุณงามความดี สร้างคนให้มีเหตุผล แล้วคนเราถ้าทำตามนี้ ก็ถือว่าพึ่งตัวเองได้ เพราะตนเป็นที่พึ่งแห่งตนอยู่แล้ว ทำอย่างไร ถ้าคนมีเหตุผลเพียงพอก็จะไม่มีปัญหา แต่คนไม่มีเหตุผลเชื่อก็เชื่อไป เริ่มแรกต้องมีศรัทธาก่อนมีถูกบ้างผิดบ้าง ถ้าเข้าใจก่อนก็จะดี ประการหนึ่งคือปัญญาของคนยังไม่แข็งพอ บางทีตามกระแสกันมากเกินไป คนเรามันเป็นอย่างนี้อยู่แล้ว อย่างเขาบอกอย่างชาวยุโรปก็ ปลุกอย่าง ปาล์มขายดีก็ปลุกปาล์ม ทุกคนอยากมีส่วนร่วมแบบนี้ทั้งนั้น ทุกคนอยากมีส่วนร่วม ถ้าจะให้คนพัฒนาตนเองได้ก็ต้องพัฒนาที่ปัญญาทุนทางสังคมนาองงามได้ก็ด้วยปัญญา (พระเทพวินยาภรณ์ (สมปอง ปญญาที่ไป), สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่าแนวทางในการส่งเสริมความยั่งยืนของการใช้ทุนทางสังคมนาองงามรวมเทพ จึงเป็นการจัดการทุนทางสังคมนาองงามโดยการใช้ความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักของผู้ซึ่งเป็นเจ้าของทุนทางสังคมนาองงามนั้น ๆ โดยเป็นไปอย่างเหมาะสม สอดคล้องและตั้งอยู่บนวิถีชีวิตวัฒนธรรม

มีการประสานคุณธรรม จริยธรรมความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตัดความรู้สึกเรื่องผลประโยชน์และความโลกที่ครอบงำจิตใจลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น และได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การจัดการที่เหมาะสมอีกประการหนึ่ง คือ ทูททางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถใช้สอยได้อย่างสิ้นเปลือง หากแต่ทูททางสังคมต้องได้รับการส่งเสริมและใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากการใช้ จตุคามรามเทพในแทบจะทุกพื้นที่ของประเทศโดยปราศจากความรู้และความเข้าใจ ถึงแม้ว่าจะเป็นไปโดยเจตนาอันดี แต่ก็อาจเป็นการใช้ทูททางสังคมอย่างสิ้นเปลืองโดยขาดการย่อนมองถึงผลกระทบที่จะตามมาในอนาคต จตุคามรามเทพ ถือได้ว่าเป็นทูททางสังคมอันทรงพลังของชาวนครศรีธรรมราช และเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้ทูททางสังคมที่มีอยู่เพื่อสร้างความร่วมมือ การพัฒนาท้องถิ่น และการพึ่งพาตนเองของประชาชนผู้ศรัทธา การสร้างความยั่งยืนในการใช้ทูททางสังคมนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการเอาใจใส่เพื่อการบูรณาการไปสู่คนรุ่นต่อไป

จากผลการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ จึงสรุปได้ว่า ข้อมูลในทั้งสองส่วนมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงเห็นได้ว่าในส่วนของผู้ให้ข้อมูลในเชิงปริมาณนั้น ทิศทางในการตอบคำถามมักมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการประกอบอาชีพหรือการใช้ชีวิตของตน จึงอาจมีความเอนเอียงในส่วนของข้อมูลบ้าง ซึ่งเมื่อนำมาเชื่อมร้อยเข้ากับผลการศึกษาในเชิงคุณภาพแล้ว ก็ย่อมทำให้ได้ภาพที่ชัดเจนและมีมิติมากยิ่งขึ้น การศึกษาด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมครั้งนี้ จึงทำให้ค้นพบข้อเท็จจริงที่ทรงคุณค่าและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ให้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการใช้ความศรัทธาเชื่อถือมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวและเสริมพลังเพื่อให้เกิดสมาธิในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบขึ้น